

С.І. Федун
О.В. Чорний

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

ПІДРУЧНИК ДЛЯ 7 КЛАСУ

загальноосвітніх навчальних закладів

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН
2015

УДК 74(075.2)

ББК 85.1я72

Ф 32

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України
від 20.07.2015 р. №777)*

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Рецензенти:

Дровозюк С.І. — доктор історичних наук, професор, ректор Вінницького обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників

Лепко Н.І. — вчитель образотворчого мистецтва, відмінник освіти України, вчитель-методист, вчитель вищої категорії, директор закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. №3 ім. М.Коцюбинського» Вінницької міської ради

Федун С. І.

Ф32 Образотворче мистецтво : підручник для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / С. І. Федун, О. В. Чорний. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2015. — 192 с. : іл.

ISBN 978-966-10-4119-5

УДК 74(075.2)

ББК 85.1я72

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва*

© С. І. Федун, О. В. Чорний, 2015
© Навчальна книга — Богдан, 2015

ISBN 978-966-10-4119-5

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Картини
Фотографії

Музика

Інтерактивні
завдання

Цими піктограмами (📷, 🎧, 🎯) у підручнику позначено ті його складові, які можна відкрити в електронній версії за посиланням:

<http://www.bohdan-digital.com/edu>.

ЮНИЙ ДРУЖЕ!

Перед тобою — підручник «Образотворче мистецтво» для 7-го класу. Цьогоріч він допомагатиме тобі сконцентруватися лише на тих видах мистецтва, які створюють предметне середовище людини: архітектурі, декоративно-прикладному мистецтві та дизайні. Вони складають надзвичайну частину нашого життя, адже формують середовище, в якому ми перебуваємо щоденно. Людина живе у світі речей, тому важливо, щоби не речі «керували» нами, а ми ними.

Тож ми повинні не тільки розуміти та зберігати красу, створену до нас, але й навчитись робити світ навколо зручним, екологічно безпечним, перетворювати його за законами краси. Ці перетворення починаються зі створення особистого маленького світу, допомагають тобі зрозуміти власне місце у такому складному та водночас чудовому житті. Адже всі ми, формуючи свій стиль, оточуючи себе певними речами, врешті творимо зовнішній вигляд та внутрішню суть усього світу.

У цій захоплюючій справі тобі, як і раніше, допомагатимуть твої однолітки — Богдан і Христина та їхні небайдужі до мистецтва друзі з різних куточків світу.

Отже, бажаємо тобі набути нових знань, здійснити цікаві відкриття. Це допоможе зробити світ, у якому ти живеш, добрішим та гарнішим.

Автори

МИСТЕЦТВО В НАШОМУ ЖИТТІ

АРХІТЕКТУРА
ДЕКОРАТИВНО-
ПРИКЛАДНЕ
МИСТЕЦТВО

АРХІТЕКТУРА ТА ЇЇ ВИДИ

Твори мистецтва — неоціненне надбання людства, без якого неможливо уявити собі світової культури.

У процесі духовно-практичної діяльності люди здавна намагалися збагнути сенс життя, пізнати світ і самих себе у ньому. Пошуки відповідей на ці одвічні філософські питання митці реалізують у художньо-образній формі, використовуючи притаманні певному виду мистецтва виражальні засоби.

Образотворче мистецтво розкриває багатство барв і форм навколишнього світу за допомогою пластичних і колористичних матеріалів (фарб, мармуру, глини і т. п.), у той час як архітектура і дизайн — через матеріальні конструкції та речі, що існують у просторі і задовільняють практичні й духовні потреби людей. Під час навчання майбутні архітектори, дизайнери, майстри декоративно-прикладного мистецтва опановують поняття, які є основою спецефічної мови образотворчого мистецтва: «композиція», «форма», «колір», «об'єм», «простір», «стилізація» тощо. Однак, вико-

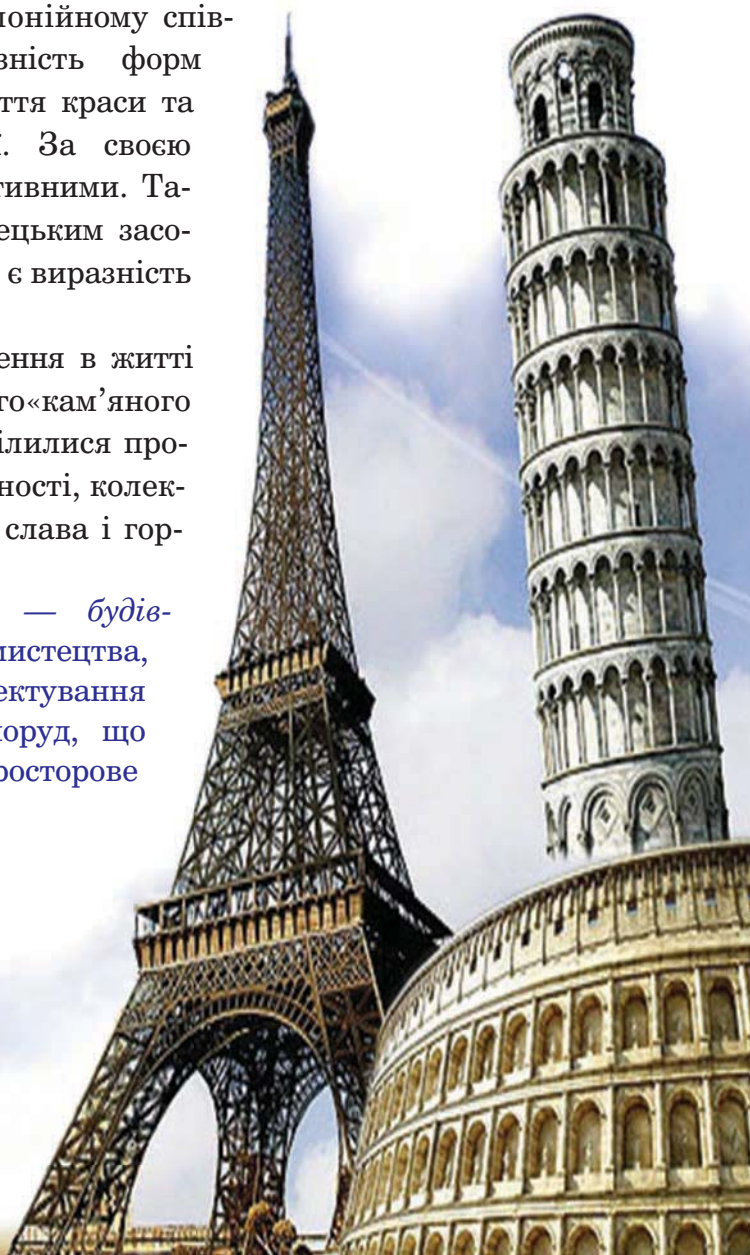
ристовуючи одні й ті самі засоби, ці види мистецтва мають різні образні мови, і художній образ розкривається в них по-різному.

У живописі, графіці та скульптурі дійсність, почуття і думки художника передаються у вигляді зображень, які існують у предметному середовищі людини. Споглядаючи їх, ми сприймаємо образи такими, якими їх уявив художник.

В архітектурі та дизайні образ виникає не тому, що будівлі та речі повинні щось зображати, а завдяки поєднанню об'ємних форм та їхньому гармонійному співвідношенню. Саме виразність форм і викликає в людини відчуття краси та художньо-образні асоціації. За своєю природою вони є конструктивними. Таким чином, головним мистецьким засобом в архітектурі та дизайні є виразність форми.

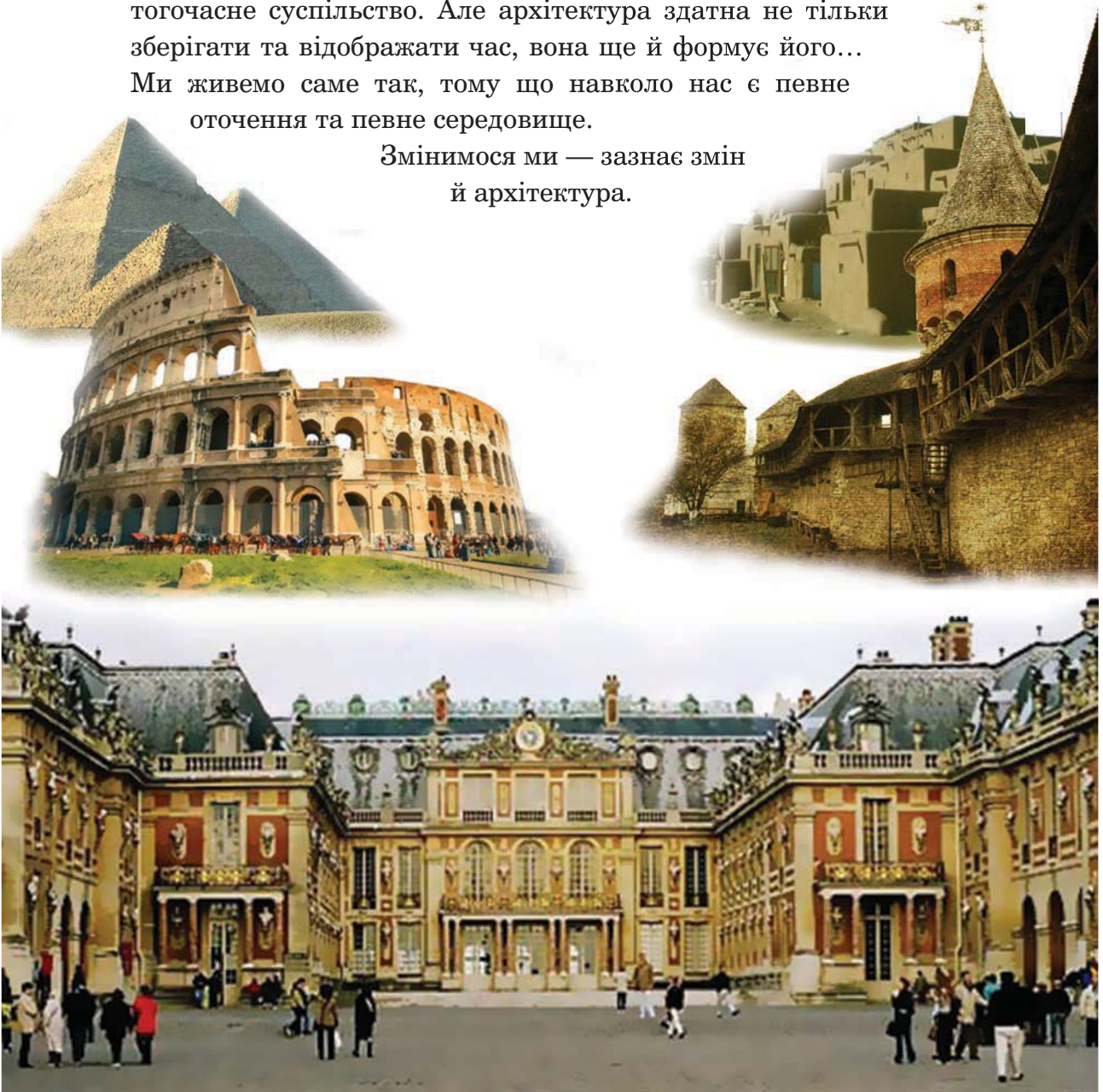
Важко переоцінити значення в житті людини архітектури, цього «кам'яного літопису світу», в якому втілилися провідні ідеї минулого та сучасності, колективний геній народів, їхня слава і гордість.

Архітектура (з грец. — *будівництво*) — вид візуального мистецтва, завданням якого є проектування та зведення будівель і споруд, що гармонійно формують просторове середовище людини.

Піраміда Хеопса в Єгипті, Версальський палац у Франції, Кам'янець-Подільська фортеця в Україні, Римський Колізей в Італії, житловий комплекс Таос-Пуєбло на півдні США... Всі вони постають перед нами як відбиток людських пристрастей і соціальних та історичних подій. Вже давно немає тих людей, що зводили ці споруди, майже стерлися в пам'яті події та ідеї, якими жило тогочасне суспільство. Але архітектура здатна не тільки зберігати та відображати час, вона ще й формує його... Ми живемо саме так, тому що навколо нас є певне оточення та певне середовище.

Змінимося ми — зазнає змін
й архітектура.

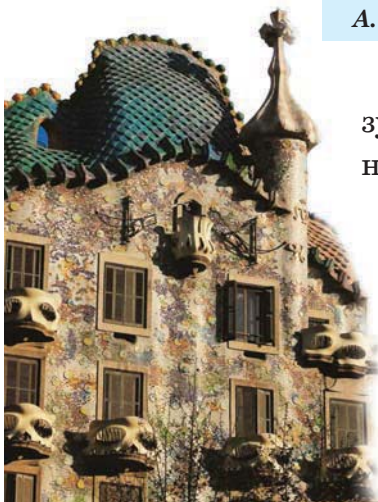
В архітектурі взаємопов'язані функціональні, технічні та естетичні засади (доцільність, міцність, краса).

Існує три види архітектурної діяльності: містобудування, ландшафтна архітектура й архітектура об'ємних споруд.

Архітектурі притаманні особливі засоби виразності, завдяки яким досягаються архітектурна гармонія, врівноваженість, єдність різних архітектурних мас, а отже, візуальна досконалість.

Основними засобами виразності, які застосовуються в архітектурі, є *пластика об'ємів, масштабність, ритм, пропорційність, а також фактура і колір поверхні*.

А. Гауді. Будинок Батльо в Барселоні, Іспанія

Пластичність полягає в гармонійному, зумовленому певною ідеєю, переході від однієї частини споруди до іншої, від одного об'єму до іншого задля створення цілісного, єдиного образу споруди або архітектурного ансамблю.

Архітектурний масштаб — співвідношення між розмірами споруди і людиною, а також між всією спорудою та її частинами і деталями.

Ритм — закономірне чергування однакових або подібних архітектурних форм чи їхніх елементів. Ритм створюється рівномірним повторенням архітектурних форм

(елементи орнаменту, колони в храмах, вікна в сучасних житлових будинках тощо).

Пропорції — співвідношення архітектурних форм за висотою, шириною і довжиною (розміри приміщень, віконних і дверних прорізів; форма і загальні розміри будівлі перебувають у пропорційній залежності).

Фактура матеріалу — це властивість архітектурної форми, що відображає об'ємний характер поверхні, тоді як **текстура** (малюнок) показує лінійну структуру матеріалу на поверхні (наприклад, текстура деревини).

Парк дитячих розваг «Казкове містечко»

Завод Inotera. Тайвань

Колір в архітектурі забезпечує виділення об'ємів, площин та деталей споруд і створює певний емоційний настрій.

Важливий засіб досягнення єдності та художньої виразності композиції в архітектурі — **симетрія**. Вона надає рівноваги архітектурним масам відносно центра, осі або площини симетрії.

Асиметрія в композиції архітектурних форм може сприяти виявленню динамічності художнього образу споруди.

Будинок мистецтв
у м. Міранда-ду-Корво. Португалія

Б. Меретин.
Собор Св. Юра у м. Львів

Друзі! Ми вже багато знаємо про архітектуру, її види та засоби виразності. Тож спробуємо проаналізувати архітектурний витвір — Львівський національний академічний театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької за поданим планом.

- 1. Визначте, до якого виду архітектури належить цей твір.*
- 2. Які засоби виразності використано при створенні цієї споруди? Якого ефекту досяг архітектор, використавши їх?*
- 3. Чим сподобалася вам ця архітектурна споруда?*

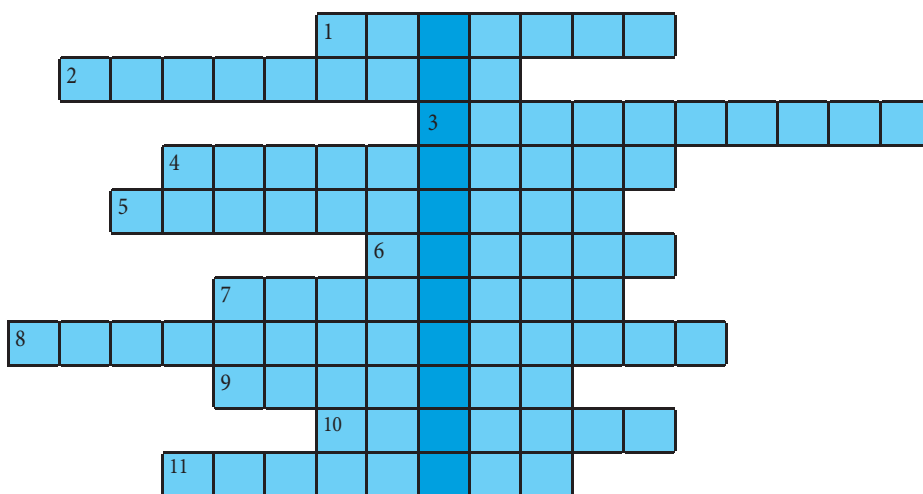
3. Горголевський. Львівський національний академічний театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької

ВИКОНАЙТЕ УДОМА

Друзі! Пропоную вам віднайти ключове слово до мистецького кросворда. Для цього потрібно пригадати терміни та поняття, з якими ми ознайомилися на уроках образотворчого мистецтва у 5 і 6 класах.

1. Вид образотворчого мистецтва, основним виражальним засобом якого є лінія, крапка, штрих, пляма.
2. Жанр, присвячений зображенню неживих предметів.
3. Назва кольорів сонячного спектра в образотворчому мистецтві.
4. Жанр, в основі якого лежать сюжети на релігійну тематику.
5. Вид образотворчого мистецтва, в якому дійсність відтворюється пластично в об'ємних формах.
6. Жанр, в якому основним предметом зображення є первозданна або змінена людиною природа.
7. Народне мистецтво, головною метою якого є створення та оздоблення художніх виробів, що мають практичне призначення у побуті.
8. Жанр, присвячений зображенню тварин.
9. Рельєф поверхні предмета в образотворчому мистецтві.
10. Жанр, в якому зображуються людина чи група людей задля відтворення зовнішності, індивідуальності та відображення їхньої духовної суті.
11. Яскраво виражена протилежність будь-яких якостей і властивостей.

БУДИНОК ТА ІНТЕР'ЄР

За одягом, як відомо, зустрічають. Недарма кажуть: «Покажи, де ти живеш, і я скажу, хто ти». Отже, за зовнішнім виглядом нашої оселі оцінюють і нас — тих, хто в ній мешкає. Тобто, вже сам вигляд будинку дає інформацію про призначення помешкання, відповідає на запитання «Для кого?» і «Для чого?».

Це очевидно, коли йдеться про комерційні та адміністративні будівлі: презентабельний вигляд підтверджує статус компанії, її потужності; стиль ресторану розповідає про особливості його кухні тощо.

Екстер'єр (в арх.; з фр. — зовнішній) — зовнішній вигляд споруди.

Інтер'єр (з фр. — внутрішній) — це архітектурно і художньо оформлена внутрішня частина будівлі, приміщення.

Та чи такими важливими є екстер'єр та інтер'єр для нашого помешкання? Люди, які прагнуть до гармонійної організації власного простору, які в поняття «мій будинок» вкладають глибинний сенс власної території, однозначно дадуть відповідь: «Так». І вони ні за що не погодяться на невиразний фасад з невиразним візерунком, на безликий інтер'єр, де не відчувається індивідуальність господаря помешкання.

Тому більшість людей намагається обрати такий екстер'єр

для власної оселі, що буде узгоджуватися з її інтер'єром та відображатиме естетичні смаки й уподобання господарів.

Інтер'єр є невіддільною складовою архітектури. Історія інтер'єру починається ще з первісних часів, відтоді, коли людина вперше спорудила своє помешкання та почала його облаштовувати. Тому інтер'єр — це невід'ємна частина нашого життя. Вдома і в школі, в магазині та кінотеатрі, в санаторії та готелі, навіть у метро — скрізь нас оточує інтер'єр. Він може захоплювати, тішити, шокувати чи заспокоювати. Головне — він дарує емоції людям. Добре продуманий, цікавий, незвичайний інтер'єр нікого не залишить байдужим.

Інтер'єр поділяється на дві основні групи — **житловий** і **громадський**. **Житловий інтер'єр** — це своєрідний портрет людини, котра живе в ньому. Він може багато розповісти про характер господаря, про його інтереси і смаки, соціальний статус. Житлові інтер'єри створюють самотужки або за допомогою професіоналів. Професіоналізм майстра полягає в тому, щоб задовільнити всі побажання замовника.

При розробці **громадського інтер'єру** враховуються передусім його призначення та функціональні вимоги. Так, для торгової зали необхідні просторі проходи та зручні вітрини, для кафе — створення затишної, спокійної атмосфери, в якій людина може відпочити, а інтер'єр офісу чи навчальної аудиторії — це чіткість ліній, якісне освітлення та зручні робочі місця.

Розрізняють два види зображення інтер'єру: **кутовий** і **фронтальний**.

Інтер'єр вітальні
в сучасному стилі
(кутовий інтер'єр)

У кутовому інтер'єрі всі стіни розташовано під кутом до зображувальної площини (для перспективної побудови такого малюнка використовується дві точки сходження).

Ф. Санцогни.
Інтер'єр банкетної
зали у замку
Кастелло
ді Аморо
са (фронтальний
інтер'єр)

У фронтальному інтер'єрі зображувальна площина паралельна видимій протилежній стіні (для перспективної побудови такого малюнка використовується одна точка сходження).

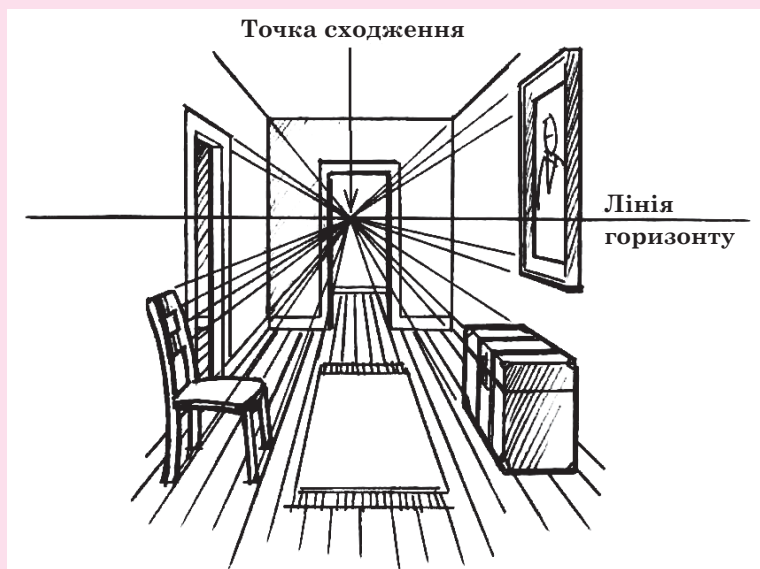
Друзі! Я переконана, що кожен із нас хоче жити в гарному та затишному помешканні. Завжди цікаво самому спроектувати інтер'єр власної кімнати. Та спершу потрібно навчитися правильно зображати приміщення.

Використання законів перспективи до всіх об'єктів на картині дуже важливе, хоча лінію горизонту і точки сходження не завжди видно. Вони можуть бути приховані елементами композиції, але знання про їхнє розташування допоможе точно побудувати перспективу. Варто лише позначити олівцем лінію горизонту і точки сходження, щоби переконатися, що перспектива застосована до всіх елементів на вашому малюнку. Після побудови зображення за законами перспективи слід стерти напрямні лінії та завершити малюнок контуром.

А тепер, друзі, пропоную навчальну гру.

«Де сховалася лінія горизонту?»

Навіть коли горизонт або точка сходження на малюнку приховані, вони все одно на нього впливають. Ви легко можете їх знайти, провівши напрямні лінії від усіх паралельних елементів у кімнаті, зображених на малюнку. Так ви отримаєте точку сходження. А вже через неї без зусиль проведете лінію горизонту.

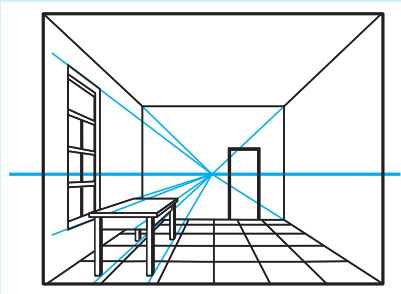

Друзі! Ми вже переконалися у важливості дотримання правил лінійної перспективи. Сьогодні пропонуємо виконати дві навчальні роботи: відтворити перспективні зміни вигляду кімнати, зобразивши її в кутовому та фронтальному інтер'єрі.

Роботу потрібно виконувати в певній послідовності.

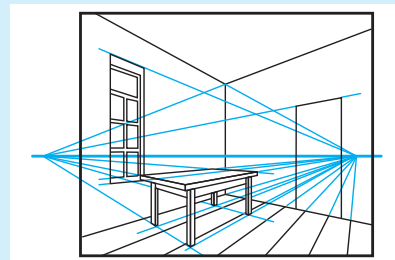
Фронтальне зображення

1. Проводимо лінію горизонту.
2. Посередині лінії горизонту позначаємо точку сходження.
3. З кутів зображувальної площини проводимо діагональні лінії до точки сходження.
4. Намічаємо прямокутник, який окреслює розміри протилежної стіни (таким чином ми отримаємо зображення стін, стелі та підлоги).
5. За допомогою точки сходження і допоміжних ліній визначаємо розмір та конфігурацію вікна, елементів підлоги, меблів тощо.

Кутове зображення

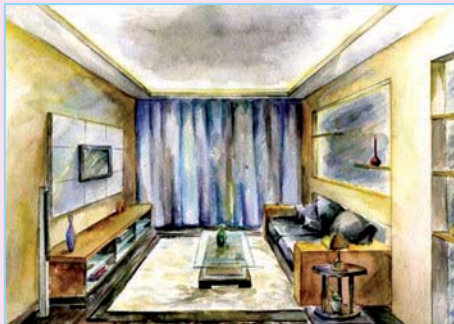
1. Проводимо лінію горизонту.
2. Оскільки ми виконуємо кутове зображення, то необхідно ліворуч та праворуч позначити дві точки сходження.
3. Зверху та знизу з лівого боку зображувальної площини проводимо допоміжні лінії до точки сходження, що розташована праворуч. За таким самим принципом проводимо допоміжні лінії з правого боку до лівої точки сходження.
4. З'єднаємо точки перетину допоміжних ліній і знаходимо висоту протилежного від нас кута кімнати (отже, отримуємо зображення стін, стелі та підлоги).
5. За допомогою точок сходження і допоміжних ліній визначаємо розміри та конфігурацію вікна, елементів підлоги, меблів тощо.

ПІДСУМОВУЄМО ВИВЧЕНЕ

Обери правильну відповідь:

1. Архітектурно і художньо оформлена внутрішня частина будівлі або приміщення — це:
А) екстер'єр; Б) інтер'єр; В) гармонія.
2. Інтер'єр поділяється на дві основні групи:
А) житловий і побутовий; Б) громадський і суспільний;
В) житловий і громадський.
3. Визнач, на якому з поданих зображень представлено кутовий і фронтальний інтер'єри.

ВИКОНАЙ УДОМА

У вільний час переглянь у книжках і журналах, на Інтернет-сайтах зображення різноманітних громадських і житлових інтер'єрів. Обери ті, що найбільше тобі сподобалися. Поміркуй, що насамперед тебе у цих інтер'єрах вразило. Обґрунтуй свою відповідь.

ІНТЕР'ЄР У ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Де б ми не були, що би не робили — навчалися у школі, відпочивали на природі чи їхали в поїзді — будь-який простір на якийсь час стає нашою домівкою. Але ми завжди з радістю повертаємося в той єдиний куточок, де нам по-справжньому добре, де ми знаходимо все на своїх місцях, де можна розслабитися і відпочити душею, — у власний ДІМ! Тому кожний прагне облаштувати своє житло з максимальним комфортом і смаком, зробити його зручнішим, затишнішим.

Інтер'єр — це функціонально та естетично облаштований внутрішній простір будівлі (оздоблення стін, стелі, підлоги, наявність меблів, особливості освітлення тощо).

Оздоблення приміщення об'єднує в собі утилітарні (для повсякденного життя) та декоративні елементи, що прикрашають побут людини: килими, посуд, квіти, картини тощо.

Під час оформлення житла особлива увага приділяється трьом основним чинникам:

— **функціональність**, коли житло відповідає нормальним умовам проживання. Кожна кімната має певне призначення. Раціональне планування кімнат, зручно розміщені меблі додають помешканню комфорту;

— **гігієнічність**: звукоізоляція, повітрообмін, теплозахисні якості, робота санітарно-гігієнічного устаткування і т. ін.;

— **естетичність**, тобто гармонійність речей і простору, їх цілісність.

Житло може бути витримане в якомусь одному традиційному стильовому напрямку або являти собою їхнє поєднання. Головне, щоб у дизайні інтер'єру простежувалася цілісність, а окремі декоративні елементи гармонійно поєднувалися між собою в єдину композицію.

Композиція інтер'єру — це особливе розташування і співвідношення його складових: меблів, світильників, побутового обладнання.

Серед предметів, якими людина прикрашає своє житло, тканини та вироби з них займають значне місце. Декоративні тканини — це оббивка м'яких меблів, килими і доріжки, завіси на вікна та двері, покривала і скатертини. Декоративні тканини можуть бути тлом для окремих предметів, меблів та оздоблення. Тканини надають інтер'єру неповторного характеру, створюють атмосферу тепла і затишку.

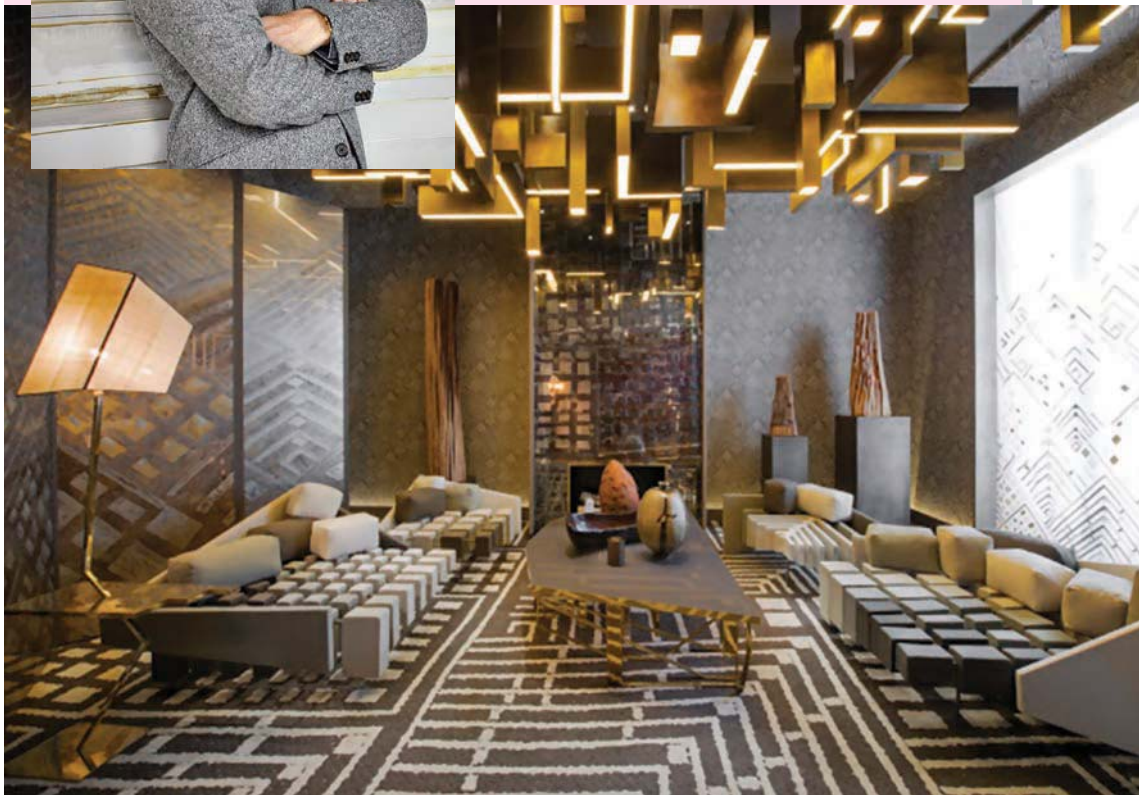
В інтер'єрі велику роль відіграє оформлення віконних і дверних прорізів за допомогою штор і гардин, жалюзі та порт'єр.

Привіт із Франції! Мене звуть Мадлен Лавальєр. Цього року я зацікавилася роботами художників, які створюють інтер'єри житлових і громадських приміщень. Хочу ознайомити вас із творчістю мого земляка Жана Луї Деніо — всесвітньо відомого архітектора, дизайнера інтер'єрів, випускника школи дизайну Satondo в Парижі.

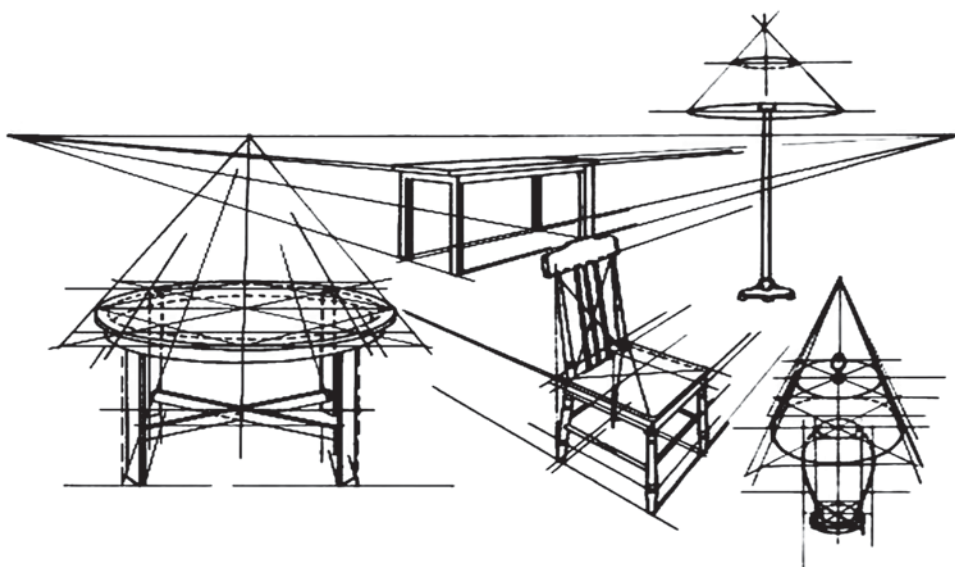
Це дуже популярний майстер, цікавий дизайнер із власним, особливим стилем. Його інтер'єри елегантні, виконані в ніжній кольоровій гамі, просякнуті історією, але водночас насичені ультрасучасними елементами. Саме тому його творіння надовго залишатимуться актуальними та цікавими для публіки.

Дякую, Мадлен! Думаю, тепер і нам варто спробувати спроектувати інтер'єр приміщення. Це може бути інтер'єр власної кімнати або сучасної навчальної аудиторії.

Для того, щоб зображення було правильним, необхідно навчитися застосовувати правила лінійної перспективи під час побудови найрізноманітніших предметів побуту. За допомогою лінії горизонту, точок сходження на ній та допоміжних ліній зображають будь-який предмет у перспективі. Розгляньте зображення предметів у перспективі, подані на цій сторінці. Зрозумівши особливості їхньої побудови, ми зможемо якісно спроектувати уявний інтер'єр.

Колір в інтер'єрі. Оздоблення стін має поєднуватися з кольором меблів, порт'єр і відповідати призначенню приміщення. Наприклад, для спальних кімнат рекомендуються спокійні кольори, оскільки строкатість дратує. Занадто темний колір також не прийнятний — приміщення видається похмурих. У кімнатах з вікнами на північ доречними будуть кремові, оранжево-рожеві, жовті, золотисті, світло-зелені тони. Холодні тони — блакитно-зелені, блакитно-сірі, зеленувато-сірі — пасують для кімнат, вікна яких виходять на південь.

Друзі, вас, напевно, як і мене, вразив творчий підхід французького майстра інтер'єрів Жана Луї Деніо. Пропоную проаналізувати інтер'єр вітальні цього митця за поданим планом. Для цього скористайтеся знаннями, набутими під час вивчення даної теми.

1. Визначте, до якого типу інтер'єру належить подане зображення.
2. У якому вигляді, фронтальному чи кутовому, подано інтер'єр вітальні?
3. Якою є загальна кольорова гама приміщення?
4. Визначте, як між собою поєднуються кольори меблів, стін і декоративних елементів.
5. Яке враження справила на вас ця композиція?

 Спробуймо завершити в кольорі проект інтер'єру власної кімнати або сучасної навчальної аудиторії. Для цього скористаємося порадами щодо використання кольору в інтер'єрі та знаннями про правила повітряної перспективи, які ми здобули в попередніх класах на уроках образотворчого мистецтва.

Принципи виконання роботи в кольорі можна побачити на цих навчальних роботах.

ПІДСУМОВУЄМО ВИВЧЕНЕ

Обери правильну відповідь.

- Скільки точок сходження використовується під час побудови інтер'єру в кутовому вигляді?
А) три; Б) одна; В) дві.
- Особливе розміщення та співвідношення складових інтер'єру: меблів, світильників, побутового обладнання — це:
А) гармонізація інтер'єру; Б) композиція інтер'єру;
В) вигляд інтер'єру.
- Під час оформлення інтер'єру житла особлива увага приділяється трьом основним якостям:
А) функціональним, гігієнічним та естетичним;
Б) функціональним, гігієнічним та санітарним;
В) функціональним, колористичним та естетичним.

ВИКОНАЙ УДОМА

У вільний час порівняй різні будинки в кутовому та фронтальному положенні. Визнач, які геометричні форми лежать в основі цих споруд.

ЕКСТЕР'ЄР — ОБЛИЧЧЯ БУДИНКУ

У всі часи людину цікавила не тільки її зовнішність, вбрання, а й те, як виглядає будинок, в якому вона живе, храм, де вона молиться, споруди, які вона пов'язує зі своєю діяльністю, навчанням і дозвіллям. Проте кожен час висуває свої вимоги до архітектури, передусім, до її екстер'єру — неповторного архітектурного обличчя будь-якої споруди. Ніколи не сплутаєш масивність спрямованих у небо піра-

мідальних комплексів Стародавнього Єгипту, монументальну

вишуканість колон античних храмів Стародав-

ньої Греції та Стародавнього Риму,

загадкову химерність оздоблен-

ня архітектурних споруд у До-

колумбовій Америці, стрімкість

стрілчастих арок і дахів готичних

соборів середньовічної Європи.

Архітектура здатна відобража-

ти естетичні ідеали, вірування та

спосіб життя суспільства, особливий

характер народів, що творили влас-

ний камінний літопис. Тому екстер'єр

будівлі — це завжди візитівка певного

народу та певної епохи.

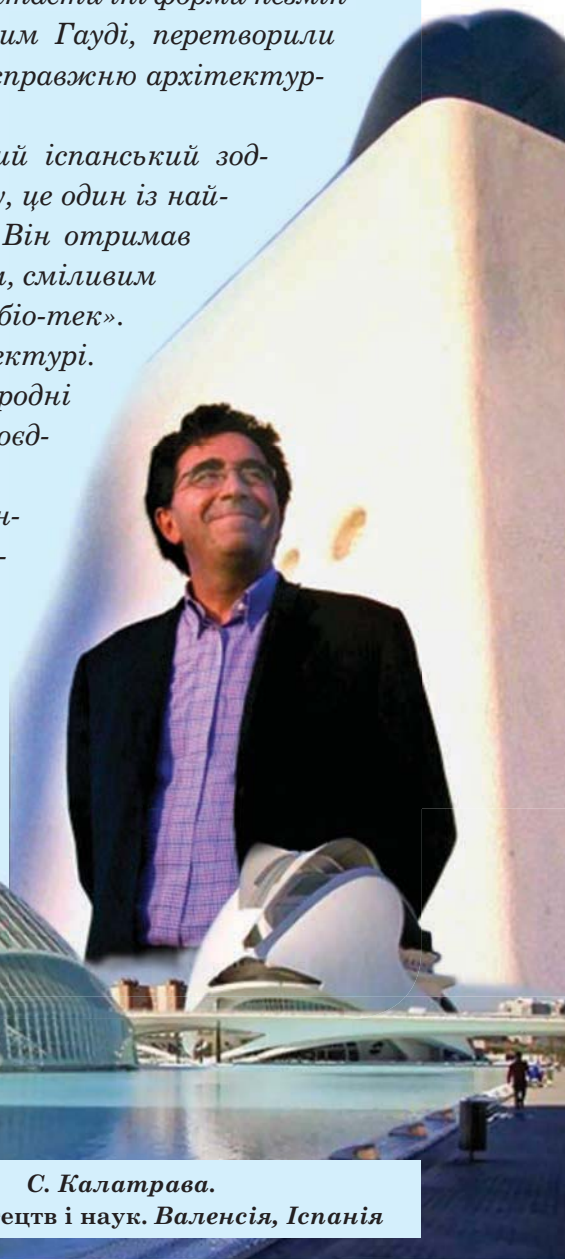

Привіт! Я — Педро Фуентес з Іспанії. В моїй країні є багато чудових архітектурних споруд. Зокрема, й усім відомий казково прекрасний архітектурно-парковий ансамбль Альгамбра, що розташований у місті Гранада. Іспанія подарувала світу багатьох неперевершених архітекторів. Серед них і уродженець провінції Каталонія — Антоніо Гауді. Оригінальні фантастичні форми незмінно прекрасних споруд, створених великим Гауді, перетворили столицю Каталонії — Барселону — на справжню архітектурну перлину.

У наш час творить ще один великий іспанський зодчий — Сантьяго Калатрава. Без сумніву, це один із найгеніальніших архітекторів сучасності. Він отримав всесвітнє визнання завдяки своїм дивним, сміливим і водночас витонченим роботам у стилі «біо-тек». (Біо-тек — це новітній напрям в архітектурі. Будівлі у цьому стилі наслідують природні конструкції, прагнучи до органічного поєднання та співзвуччя з природою).

Побачивши, що «виробляє» цей іспанський архітектор зі звичайними спорудами, багато країн (США, Швеція, Аргентина, Ізраїль) захотіли мати й у себе творіння цього талановитого майстра з абсолютно новим поглядом на звичні конструкції.

С. Калатрава.
Місто мистецтв і наук. Валенсія, Іспанія

Дякую, Педро! Твій земляк Сантьяго Калатрава — справжній чарівник! Я ніколи ще не бачила таких дивних та цікавих архітектурних споруд.

Друзі, спробуймо проаналізувати цей витвір мистецтва за поданим планом:

- 1. Визначте, до якого виду архітектури належить цей твір.*
- 2. Які засоби виразності використано при створенні цієї споруди та якого ефекту досяг при цьому архітектор?*
- 3. Що нагадує вам ця архітектурна споруда?*
- 4. Чим сподобався вам цей витвір архітектора?*

С. Калатрава.
Станція Нью-Йоркського метрополітену

Знаєте, друзі, я так само у захваті від творчості цього видатного іспанця. Та переконаний, що, перш ніж проектувати будівлі в одному із сучасних стилів, спочатку варто розібратись у конструктивних особливостях звичайного будиночка, зрозуміти, які прості геометричні форми є його складовими. Необхідно також накреслити зображення простого за формою будинку з урахуванням правил лінійної перспективи.

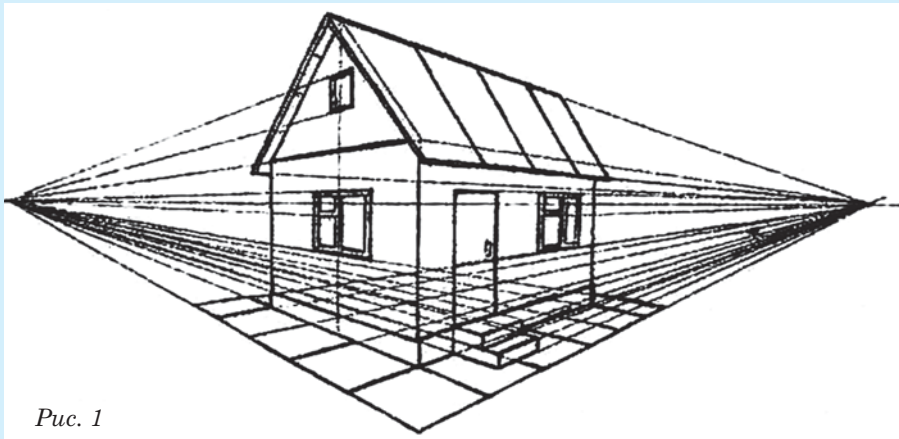

Рис. 1

Споруда матиме різний вигляд залежно від місцезнаходження спостерігача. Зображення складнішої за формою будівлі вимагав більш ретельної та вдумливої побудови з урахуванням перспективних скорочень усіх складових споруди.

Розглянь на рис. 2 зображення будинку та знайди відмінності у його побудові порівняно з рис. 1.

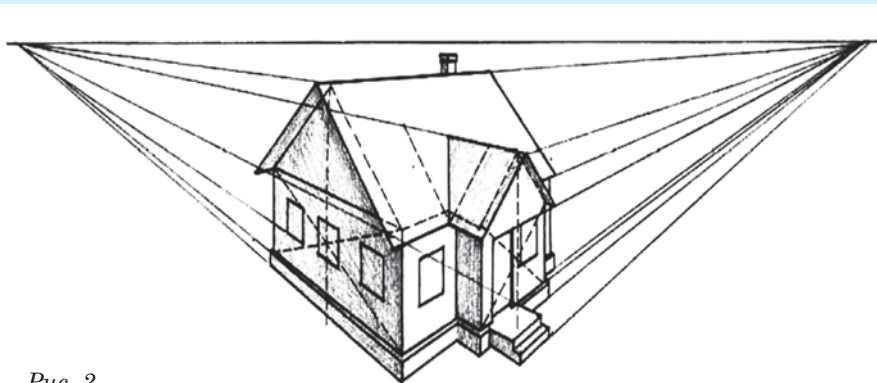

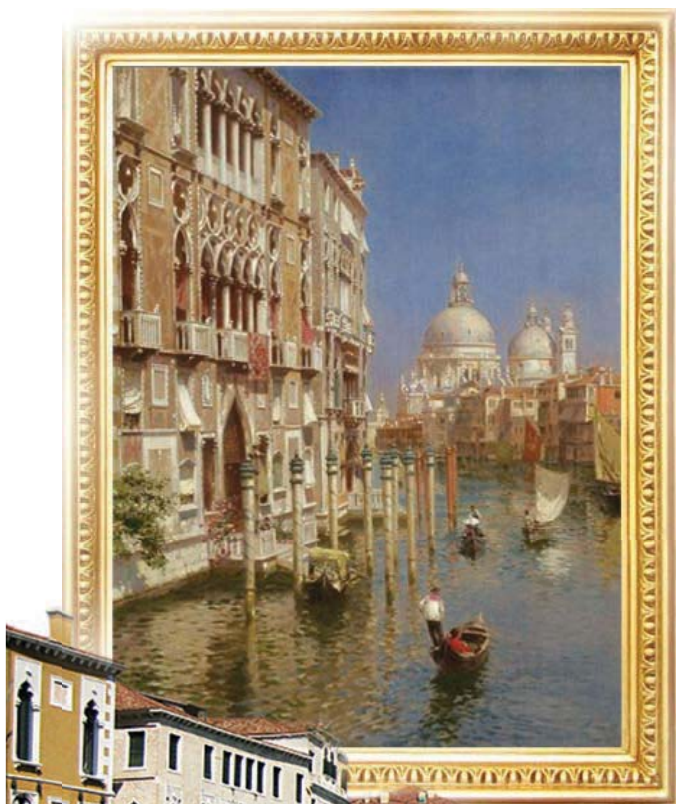
Рис. 2

ВУЛИЦІ, ЩО ТВОРЯТЬ ОБРАЗ МІСТА

Кожне місто має своє неповторне обличчя. І саме архітектурні споруди, що обрамляють широкі проспекти та бульвари чи вишиковуються обабіч вузьких вуличок, творять незабутній образ міста. Саме він дарує нам ті особливі настрій і почуття, що залишаються назавжди в душі кожної людини. І якщо ви опинилися на вулиці,

якою приємно йти, і все, що оточує вас, створює особливу атмосферу затишку, радості чи солодкого щему, знайте: ви потрапили під чари справжнього мистецтва архітектури. Тому сміливо можна стверджувати: архітектори, за чиїми проектами будуються споруди, і є головними творцями художнього образу будь-якого населеного пункту. Отож люди, не байдужі до історії своєї батьківщини, які цінують справжнє мистецтво, завжди піклуються про давні споруди, оберігають їх, аби донести цю красу до нащадків, поділитися нею з усім світом.

Привіт! Це Тереза Ді Дженнаро з Італії. Ми, італійці, надзвичайно пишаємося досягненнями наших художників, скульпторів та архітекторів, адже вони принесли нашій країні славу справжньої мистецької скарбниці. Щоденно туристи з усього світу милуються шедеврами італійських майстрів у численних музеях, галереях і виставкових залах Флоренції, Рима, Венеції. Проте, не тільки музеї здатні задовольняти естетичні смаки людини. Не менш захоплює старовинна архітектура міст Італії. Художники з усього світу черпають творчу наснагу, захоплено споглядаючи та відображаючи красу «міста каналів і мостів», «міста закоханих» — неповторної Венеції.

Подивіться, як зобразив архітектуру венеціанських вулиць мій земляк — відомий італійський художник минулого століття Рубенс Санторо.

А тепер, друзі, проаналізуйте твір Рубенса Санторо «Гондола на венеціанському каналі» за поданим планом:

1. Визначте, до якого виду та жанру образотворчого мистецтва належить цей твір. Аргументуйте свої судження.

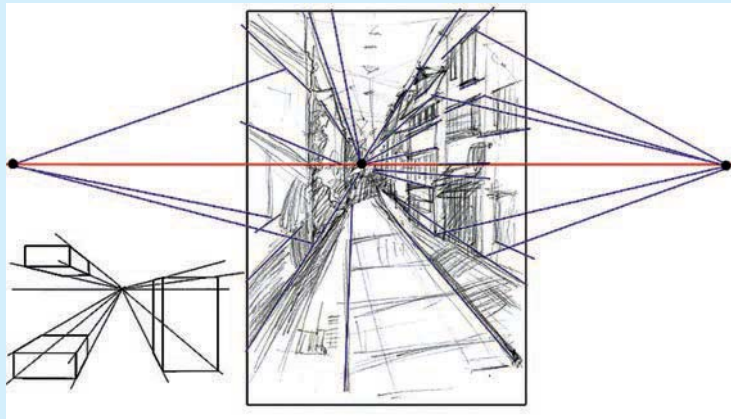
2. До якого виду архітектури належать зображені художником об'єкти?

3. Поміркуйте, які засоби використав художник для створення відчуття глибини простору.

4. Який настрій виник у вас після сприйняття цього твору?

Р. Санторо.
«Гондола на венеціанському каналі»

Дякую, Терезо! Венеціанські канали на полотнах Рубенса Санто-ро таки по-справжньому чарівні. Пропоную спробувати виконати пейзажне зображення міської вулиці. Для того, щоби правдиво відтворити дійсність у цій роботі, пригадаймо правила лінійної та повітряної перспективи.

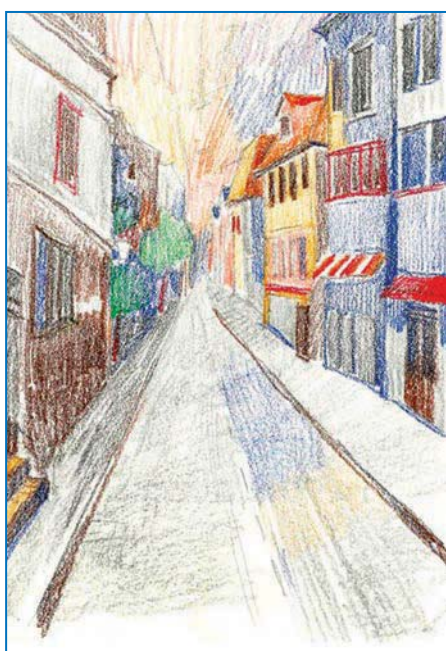
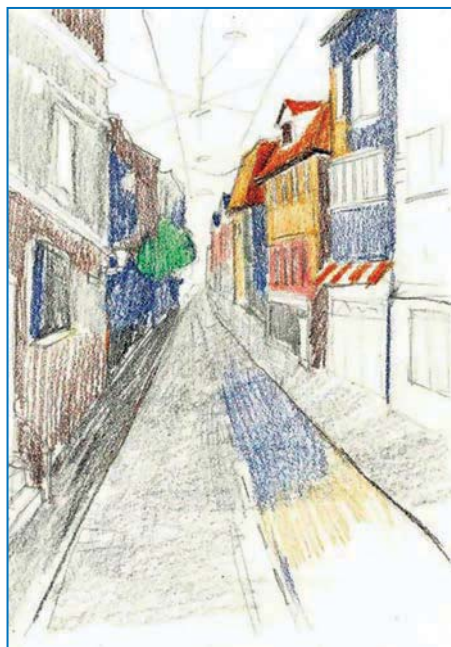
Зверніть увагу на принципи побудови подібної роботи, подані на схемі з геометричними формами і на малюнку.

Зауважте, що допоміжні лінії, за допомогою яких виконується побудова, проводять від ребра кожної геометричної форми будівлі, що розташована від нас найближче, до відповідних точок сходження. Пам'ятайте, що всі точки сходження містяться на лінії горизонту.

Розгляньте завершений варіант пейзажної роботи та визначте, за допомогою яких виражальних засобів досягається ефект повітряної перспективи.

Роботу виконайте за власним задумом, керуючись етапами, що подано на с. 33 підручника.

ВИКОНАЙ УДОМА

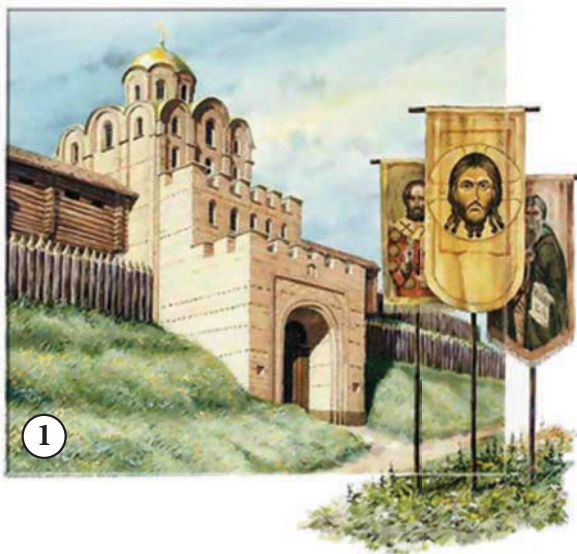
У вільний час розглянь світлина, на яких зображено найвизначніші архітектурні пам'ятки твого рідного краю. Підготуй коротку історичну та мистецьку довідку про них.

АРХІТЕКТУРНІ ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНИ

Друзі! Останім часом я зацікавився історією свого рідного краю. Тому сьогодні хочу вам представити репродукції картин із творчого доробку знаного українського художника Сергія Кропівинського. На його полотнах чудові архітектурні споруди, що відображають історію чи не всієї України.

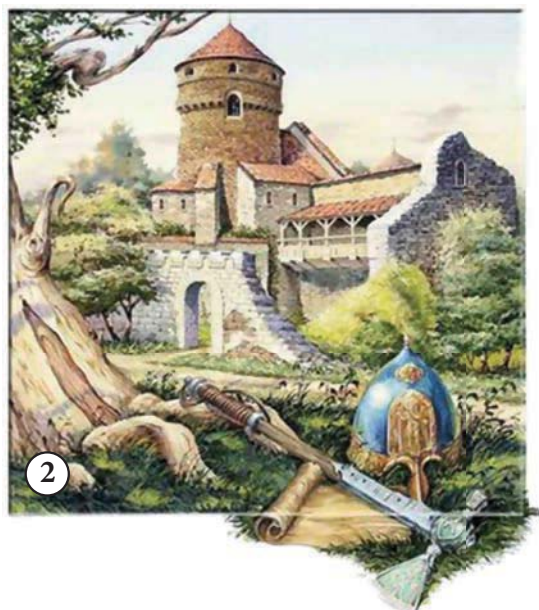

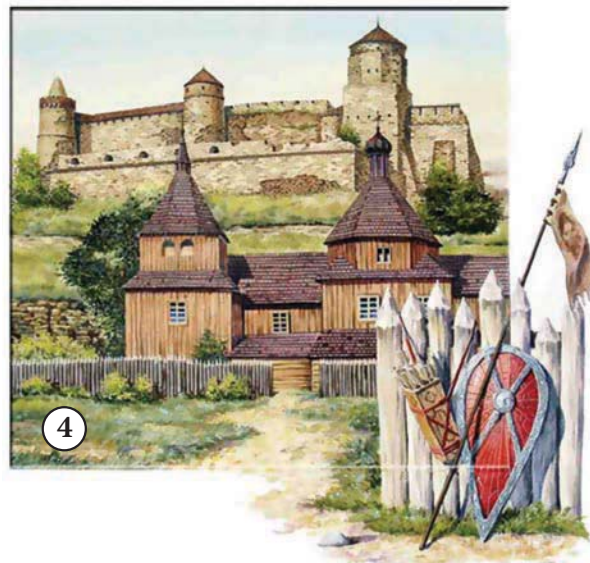
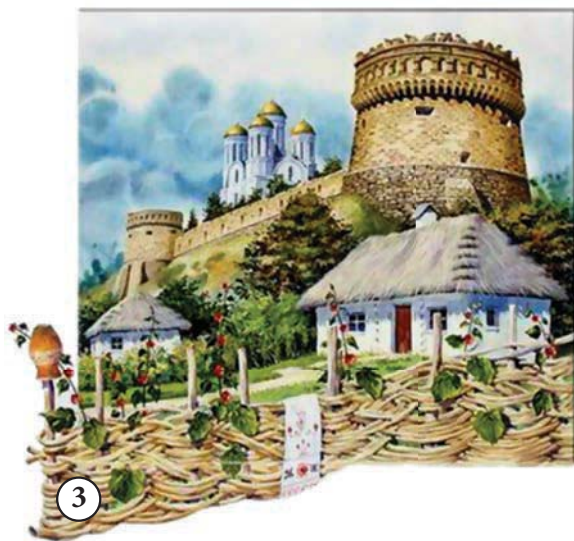
С. Кропівинський

1. «Київ. Золоті ворота»
2. «Чигирин. Кругла вежа»

В історії України багато славних сторінок — героїчних і трагічних. Це історія краю, народ якого змушений був здавна виборювати свою незалежність і стверджувати державність. Та навіть у найбуремніші роки українці розвивали власну культуру, яка завжди була правдивим відображенням їхньої поетичної душі.

Високі творчі злети українських митців залишили нам, нащадкам, чимало шедеврів світового значення у різних видах мистецтва. Та особливе місце в історії культури України займають її численні архітектурні пам'ятки. І в наш час вони вражають розмаїттям форм, адже зводили їх у різні епохи, під впливом різних стильових традицій.

Роботи Сергія Кропівинського надзвичайно цікаві за стилем. Вони ніби виходять за межі полотна, квітнуть улюбленими українськими кольорами. Художник є автором живописних серій «Великі фортеці України» та «Золота Україна».

С. Кропівинський

3. «Острог»
4. «Кам'янець-Подільський. Фортеця»
5. «Покровська церква-фортеця в Сутківцях»
6. «Харків. Успенський собор»

Дякую, Богдане! Представлені тобою роботи здатні викликати справжнє захоплення славним історичним минулим України.

Друзі, перед виконанням художньої творчої роботи пропоную проаналізувати одну з визначних пам'яток України — церкву Покрови Пресвятої Богородиці, що в селі Сутківці Ярмолинецького району Хмельницької області.

Для цього потрібно пригадати особливості аналізу архітектурних творів, з якими ми ознайомилися на попередніх уроках.

**Церква Покрови Пресвятої Богородиці в с. Сутківці.
Хмельниччина**

Друзі! Для узагальнення вивченого пропоную створити ескіз архітектурної споруди в стилістиці однієї з відомих архітектурних пам'яток рідного краю.

ПІДСУМОВУЄМО ВИВЧЕНЕ

1. Визнач, на якому з поданих зображень бачимо кутовий, а на якому — фронтальний вигляд будівлі.
2. До якого з видів архітектури належить кожна із цих споруд? Аргументуй свою відповідь.

Й. Б. Зауер.
Троїцький собор у м. Чернігів

Ф. Фельнер і Г. Гельмер.
Одеський національний
академічний театр опери та балету

Альтанка в уманському
дендрологічному парку «Софіївка»

Кондитерська фабрика «Roshen»
у м. Вінниця

Житловий
мікрорайон
у м. Буча. *Київщина*

ВИДИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Мистецтво виникло ще в доісторичні часи, коли людині щоденно доводилось боротися за своє існування. Саме мистецтво допомогло нашим далеким пращурам осмислити дійсність, зрозуміти своє місце у такому суворому і складному світі. Первісне мистецтво відображало релігійні уявлення давніх людей і мало виразний обереговий характер, коли зображення, спів, пантоміма мали

містичне значення і повинні були забезпечити вдале полювання, вберегти життя. Тож творячи і сприймаючи художні образи, люди розвивалися емоційно, естетично та розумово, а отже, ставали сильнішими.

Вже тоді людина захоплювалася красою і прагнула прикрасити своє помешкання. Художнє прикрашання предметів побуту і стає основою декоративно-прикладного мистецтва.

Декоративно-прикладне (ужиткове) мистецтво — це мистецтво, головною метою якого є створення та оздоблення художніх виробів, що мають практичне призначення у побуті.

Основою будь-якого виду мистецтва є народна творчість. Найвиразніше риси народного мистецтва відображено в декоративно-прикладному, адже воно завжди поруч з людиною в її побуті та є найдоступнішим. Саме тому найяскравіші враження про особливості характеру кожного народу дає нам його ужиткове мистецтво. У ньому сконцентровані прадавні традиції, вірування, естетичні та моральні ідеали, а отже — душа народна.

Народне мистецтво — художня колективна творча діяльність народу, що відображає його життя, світогляд і морально-естетичні ідеали.

Ужиткове декоративно-прикладне мистецтво тісно пов'язане з ремеслами, що формували матеріальну культуру кожного народу.

Таким чином, видовий поділ у декоративно-прикладному мистецтві рясніє назвами різноманітних видів діяльності народних майстрів.

Кування. Віконна решітка

Вишивка. Рушник південно-східного Поділля

Килим. XIX ст. Подільська губернія. Коноплі, вовна, ручне ткацтво

Декоративний розпис-малюнок.

*В. Раковський.
Панно «Козак Мамай»,
с. Самчик. Хмельниччина*

Карбування.

В. Морозов. Щит із секирою «Перун»

Витинанка.
С. Денисенко
«Подільська берегиня»

Писанка. Львівщина

Гравіювання.
Срібна ложка із чорнінням

Художнє різблення. М. Кіщук. Сувенірні вироби, с. Річка. Косівщина

Лозоплетіння. О. Скрипник. Садові меблі

Кераміка. Посуд та баранець, с. Косово. Івано-Франківщина

Для розмаїття видів декоративно-прикладного мистецтва характерними є три основні засоби виразності: стилізація, контраст і символізм.

Стилізація — процес спрощення предмета (в зображенні) за формою та кольором на основі відбору найвиразніших його рис.

Важливим етапом стилізації зображення є декоративний принцип добору кольорів: їх обмежена кількість, яскравість і контраст.

Контраст — яскраво виражена протилежність будь-яких якостей і властивостей.

Контрастним вважається поєднання світлих і темних, теплих і холодних, легких і важких кольорів.

Символ — знак, що позначає сутність певного поняття.

Символізм у декоративно-прикладному мистецтві досягається використанням зображень, що є важливими знаками-символами, традиційними для культури певного народу чи людства в цілому.

Друзі! Думаю, варто використати знання про декоративно-прикладне мистецтво та його виражальні засоби під час проведення аналізу твору ужиткового мистецтва за таким планом:

1. Визначте, до якого виду декоративно-прикладного мистецтва належить цей виріб.
2. Які виражальні засоби декоративно-прикладного мистецтва використав народний майстер? Аргументуйте власну думку.
3. Яке естетичне враження справив на вас цей твір декоративно-прикладного мистецтва?

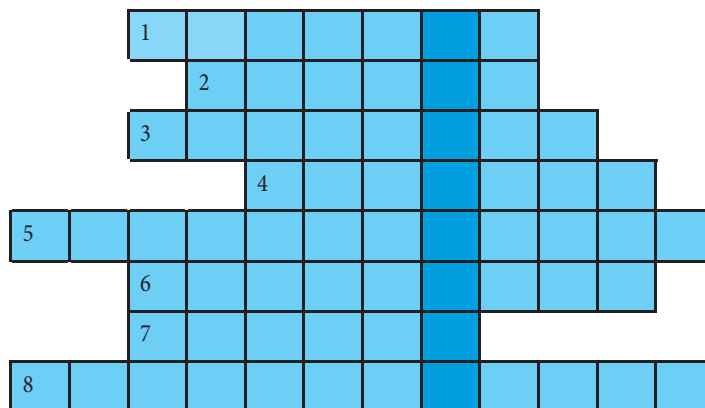

Куманець
«Вишня»

А тепер, друзі, пропоную вам знайти ключове слово мистецького кросворда з теми «Види декоративно-прикладного мистецтва».

1. Вид декоративно-прикладного мистецтва, зображення в якому виконується за допомогою голки та ниток.
2. Знак, що позначає сутність певного поняття.
3. Контрастний до теплого.
4. Контрастний до темного.
5. Вид декоративно-прикладного мистецтва, зображення в якому наносять на яйце писачком.
6. Вид декоративно-прикладного мистецтва, коли зображення створюється в процесі ажурного вирізання з паперу.
7. Сюжети або орнаментні композиції, виконані фарбами на поверхні стін, стелі чи виробах декоративно-прикладного мистецтва.
8. Вид декоративно-прикладного мистецтва, коли вироби виготовляються з лози.

ВИКОНАЙ УДОМА

У вільний час переглянь у книжках і журналах, на Інтернет-сайтах зображення народних декоративних розписів різних регіонів України. Поміркуй, які виражальні засоби використали в них народні майстри.

БАРВИСТЕ ДИВО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО РОЗПИСУ

Співуча та чутлива душа українського народу найяскравіше виявляється у мистецтві народного розпису. Розписування стін хат, предметів побуту було дуже поширеним в українських землях ще у сиву давнину, а деінде збереглося й донині. Мудра народна традиція вимагала прикрашати свою оселю, адже і ставлення до неї відрізнялося від сучасного сприймання житла. Хата асоціювалась із живою істотою, могутнім оберегом, здатним захистити від усього лихого. У людини є чоло, у хати — «причілок». Відповідно вікна — «очі» будівлі. Усередині ж була піч, немов гаряче серце.

В Україні стіни хати ззовні та зсередини майже завжди білили, як і піч, тому в хаті було багато вільної площі для прикрашання мальованими різнобарвними орнаментами.

Найчастіше зображували фантастичні дерева з птахами, півниками, щигликами тощо. Ззовні розмальовували обрамування вікон та віконниці (задля кольорового узгодження житла із зеленню дерев та квітів довкола хати). Традиція розписування формувалася протягом тисячоліть і була тісно пов'язана з магічними віруваннями та діями. Символіка цих орнаментів мала як естетичне, так і оберегове значення. Нерідко використовувались мотиви «дерева життя», що є чистим витвором народної фантазії з певними абстрактними оздобами-символами (прості та свастикоподібні хрести, зірки, розетки, очі), вигаданими птахами тощо. Таким чином, зображення ці наділялися магічною силою, були покликані приносити щастя, відвертати нечисть, усяку зловорожу силу.

У пізніші часи почали з'являтися більш натуралістичні мотиви в розписах (листки дуба, клена, хмелю, барвінка, винограду, вінки і букети, сови та павичі). Орнаменти стінопису в окремих місцевостях подібні до орнаментів вишивок (особливо в розписах над вікнами), килимів (у розписах над підлогою), пічних кахлів.

Розписують хати пірцем, пензлями, рогозою, віхтями. Квіти й листки найчастіше малюють пальцем.

На початку ХІХ століття на основі настінного розпису почав розвиватись розпис, який виконується на різних предметах щоденного вжитку: вазах, тарілках, глечиках, карафках, навіть на елементах зброї та озброєння (давня традиція мистецтва Запорозької Січі).

Декоративні розписи в минулому побутували в багатьох районах України, особливо на Поділлі, Київщині, Слобожанщині, Буковині, але найбільшого поширення вони набули на колишній Катеринославщині. У селі Петриківка Дніпропетровської області й до сьогодні дбайливо зберігають чудові традиції декоративного малювання, яке отримало загальну назву «петриківського розпису» (від назви села). Цей розпис містить усі традиційні мотиви настінних розписів, але вирізняється особливим розмаїттям зображень садових (жоржини, айстри, тюльпани, троянди) і польових (ромашки, волошки) квітів, залученням до візерунка

мотиву ягід (калини, полуниці, винограду) та листя папороті. Крім того, петриківські орнаменти і мотиви розпису вирізняються натуралізмом зображення. Варто зазначити, що в наш час набувають великої популярності так звані «мальовки» — розписи, виконані на папері, якими так само можна прикрасити оселю.

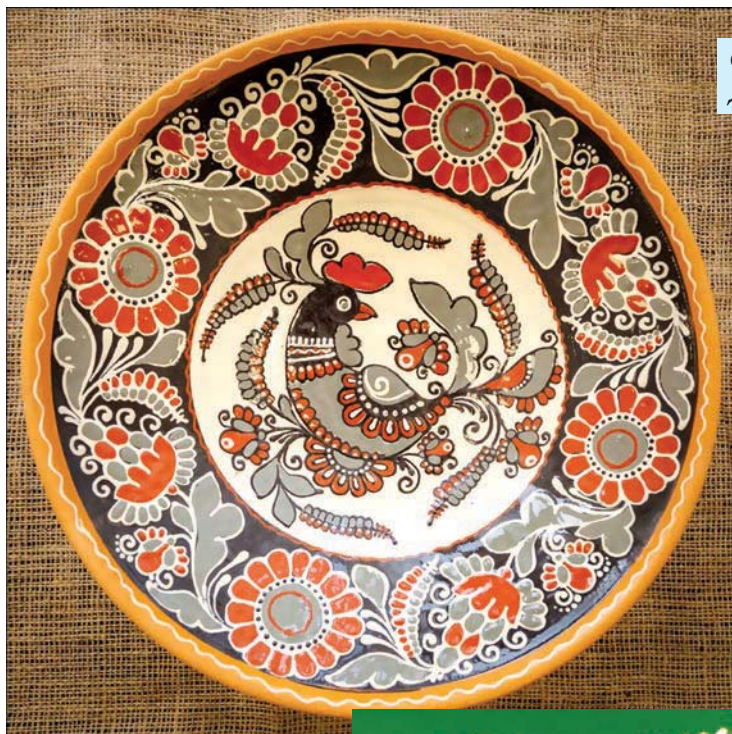

Друзі! Історія та традиції декоративних розписів в Україні дуже давні й багаті. Крім петриківського, славляться також роботи з декоративного розпису, виконані народними майстрами та професійними художниками з інших районів України. Також ознайомимося з роботами майстрів, які працюють у стилі опішнянського, яворівського, косівського розписів. Цікаво, що опішнянську та косівську орнаменталістику зазвичай можна побачити на керамічних виробах, а яворівську — на дереві й склі. Пропоную проаналізувати один із цих розписів за поданим планом:

1. До якого виду образотворчого мистецтва належить цей твір?
2. Визначте елементи декору.
3. Якими є особливості композиції цього зображення?
4. Якою є кольорова гама цього твору?
5. Визначте виражальні засоби, що дали змогу авторові досягти виразності зображення і створити особливий настрій.

Косівський розпис.
Кахлик настінний

Опішнянський розпис.
Декоративний таріль

Яворівський розпис.
Н. Дюг. «Колискова пісня»
(малюнок на склі)

А тепер, друзі, спробуємо створити ескіз власного настінного декоративного розпису в петриківському стилі. Щоб успішно впоратись із завданням, пригадаймо техніку виконання основних прийомів, властивих для цього розпису. Тому спершу варто трохи потренуватися, щоб опанувати техніку різних мазків, а вже потім виконати роботу за принципом, поданим у підручнику.

ОСНОВНІ МАЗКИ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ

а

б

в

г

а — «гребінчик»; б — «зернятко»; в — «горішок»; г — «перехідний мазок»

ЕЛЕМЕНТИ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ

Зернятко

Суничка

Колоски

Цибулька

Кривеньке зернятко

Пуп'янки

Квітка соняшника

Ягоди вишні

Перехідний мазок

Ягідки

Калина

Мальви

Дзвіночок

Листок

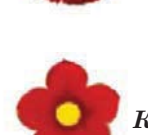
Волошка

Ромашка

Пірчастий листок

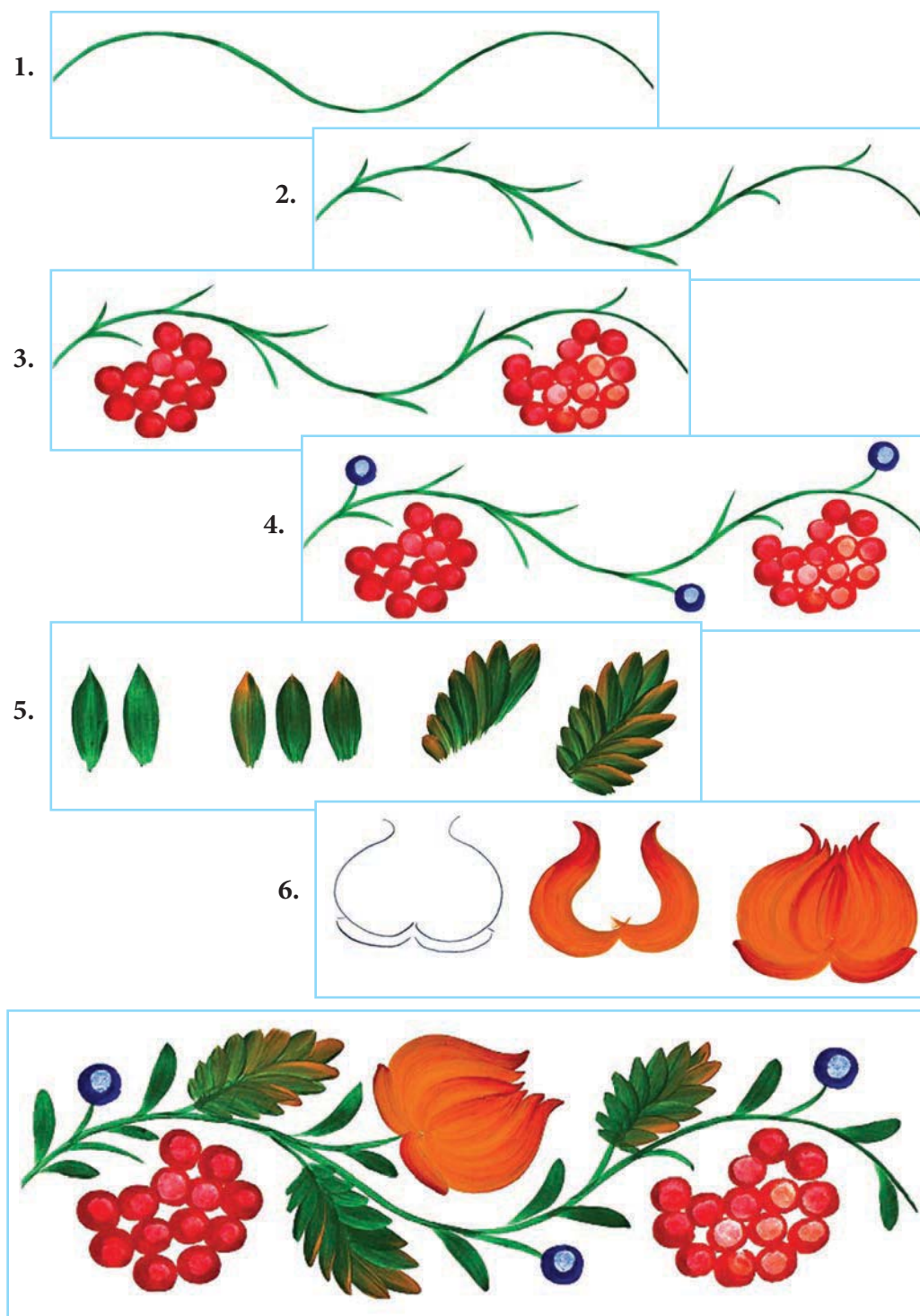

Квітка вишні

Листки сунички

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ

Художник Микола Дека
з дружиною на тлі хати,
розписаної в петриківському
стилі

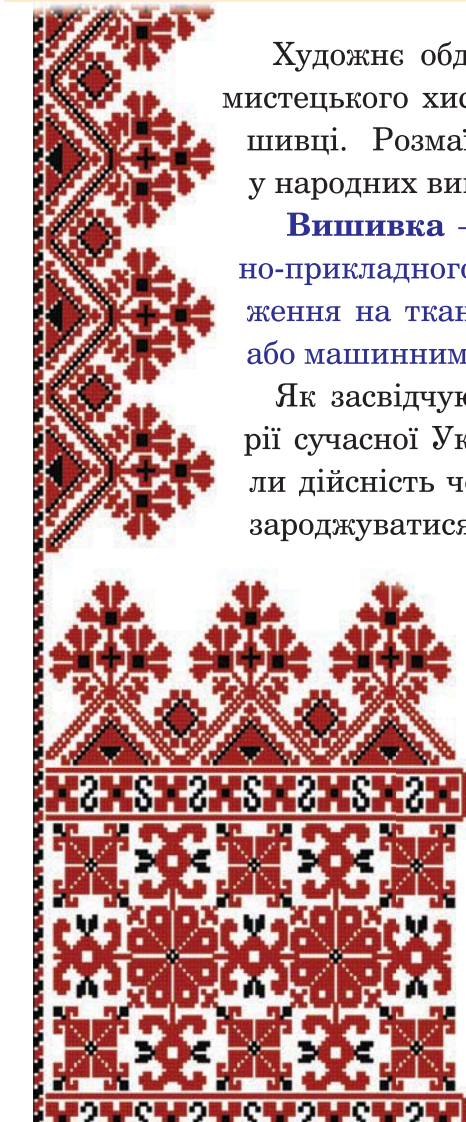
ВИШИВКА — НЕВМИРУЩИЙ ОБЕРІГ

Художнє обдарування українського народу, вершини його мистецького хисту повною мірою виявляються в народній вишивці. Розмаїття сюжетів, художньо-виражальних засобів у народних вишиваних творах вражає.

Вишивка — найпоширеніший вид народного декоративно-прикладного мистецтва, орнаментальне або сюжетне зображення на тканині, шкірі, повсті, виконане різними ручними або машинними швами.

Як засвідчують численні археологічні знахідки на території сучасної України, вже наші далекі пращури відображували дійсність через різноманітні знаки-символи. Тоді й почав зароджуватися орнамент. Він активно розвивався у різних

видах ужиткового мистецтва і досяг художньої довершеності саме у вишивці. Орнаментальні зображення, вишиті народними майстрами, здавна виконували не лише функцію прикрашання. Насамперед ці зображення мали символіко-магічне значення, їх вважали могутніми оберегами від усього лихого. Недарма вишивкою прикрашали одяг, який був наче другою шкірою людини, асоціювався з її єством. Перш ніж зодягнути людину, одяг «виростав» із зерняток, що лежали під сонячним світлом та місячним сяйвом, його крутили на веретені, ткали в полотно, а вже

потім прикрашали, немов молитвою, спеціальними вишиваними орнаментами, наповненими глибоким змістом. Вишивкою також прикрашали найбільш значущі предмети хатнього побуту, домашнього вжитку: рушники, наліжники, пошиванки тощо.

Отже, вишивка — це не тільки майстерне творіння золотих рук народних умільців, а й скарбниця вірувань, звичаїв, обрядів, духовних прагнень українського народу. Численні орнаментальні зображення тварин, птахів, рослин, дерев, квітів є доказом того, що наші предки обожнювали їх, опоетизовували природу не лише у піснях і танцях, а й у декоративно-прикладному мистецтві. Наприклад, рушники з вишитими зображеннями голубів, півнів, коней були своєрідними оберегами, що захищали людину від злих сил. Вагоме значення мала й кольорова символіка (червоний — любов, жага, світло, боротьба; чорний — смуток, нещастя, горе, смерть; зелений — весна, буяння, оновлення життя тощо). Різноманітні схематичні зображення Сонця, Берегині, Древа життя, вишиті на тканині, є ще одним свідченням глибокої шаноби наших пращурів до Сонця, Матері, Предків як могутніх, священних, життєдайних першооснов усього сущого. Крім того, вишивання як національна традиція сприяло вихованню у дівчат і жінок терпіння,

відчуття краси. Дівчина мала вишити коханому сорочку, хустину, весільні рушники. Вишитий своїми руками одяг був одним із головних доказів працьовитості та високої духовності.

За мотивами орнаменти вишивок бувають геометричні (зображення абстрактних геометричних фігур), рослинні (стилізовані зображення рослин), зооморфні (стилізовані зображення тварин), антропоморфні (стилізовані зображення людей).

Геометричний
орнамент

Геометричні орнаменти здавна притаманні українській вишивці. Вони дуже прості: кружальця, трикутники, ромби, кривульки, лінії, хрести. У ці символи колись вкладався глибокий зміст, і до тепер на їх основі створено значну частину вишиваних орнаментів.

Рослинний орнамент

В основі **рослинного орнаменту** лежить прагнення перенести у вишивку красу природи. В українській вишивці часто використовуються такі мотиви, як «виноград», «хміль», «дубове листя», «барвінок» тощо. Деякі з них несуть на собі відбиток стародавніх символічних уявлень народу. Так, мотив «барвінку» є символом немеркнучого життя, візерунок «яблучне коло», поділений на чотири сектори, з вишиванням протилежних частин в одному кольорі є символом кохання. У сучасній вишивці трапляється прадавній символ «Дерево життя», який здебільшого зображується стилізовано у формі листя або гілок.

Т. Протчева. Дерево життя

У вишивках **зооморфних орнаментів** зображуються: кінь, заєць, риба, жаба, півень, сова, голуб, зозуля, метелик, павук, жук. У таких орнаментах у різноманітних, часто химерних сплетіннях, бачимо за-ячі та вовчі зуби, волове око, луску коропа, баранячі роги тощо.

Зооморфні орнаменти часто поєднуються із **антропоморфними** (стилізовані зображення людей із ромбоподібними тулубами, хресто-подібними головами).

Зооморфний орнамент

Антропоморфний орнамент

Вишивка живе, розвивається та збагачується новими яскравими барвами. Адже сучасна українська вишивка — результат унікального духовно-матеріального розвитку нашого народу. Впродовж багатьох століть в українській вишивці знаходять відображення думки і настрої людини, краса навколишнього світу, сподівання на кращу добру долю, людські вірування, оберегова символіка речей, — все, що стає вагомим і значущим завдяки чарівним рукам та голці з ниткою.

Друзі! Українська вишивка, як ми переконались, має справді дуже давню та глибоку історію. Та мені особливо приємно, що і нині в Україні творять чудові народні майстри — вишивальниці. Серед них особливої уваги заслуговує творчість киянки Тетяни Протчевої. Її роботи відомі й за межами України. Колекція кращих робіт майстрині з успіхом експонувалась у найвідоміших галереях й виставкових залах нашої країни та за кордоном: в Америці, Японії, Китаї, Шотландії, Ізраїлі та ін. Окрім традиційних рушників і сорочок пані Тетяна створила цілу колекцію вишитих краваток. Окремі орнаменти, які використовувала художниця, запозичено з малюнків прадавньої трипільської кераміки. Майстриня вишиває також картини й ікони. Надзвичайно цікавою роботою авторки є вишита карта України, яка презентує нашу країну.

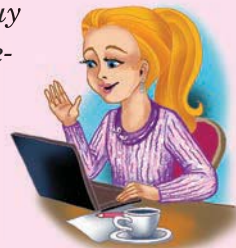
*Т. Протчева. Вишита карта
«Україна — єдина країна»*

*Ікона Божої Матері.
Вишивка в авторській техніці
Т. Протчевої GLOW ART 2*

*Співак О. Скрипка
у краватці, вишитій
Т. Протчевою*

Друзі! Пропоную сьогодні виконати практичну роботу «Ескіз традиційного одягу з вишитими оберегами». Для цього потрібно зобразити чоловіка або жінку в традиційному українському одязі та відтворити вишиті орнаменти-обереги. А щоб наша робота вдалася, ми використаємо традиційні символи, з якими тільки-но ознайомилися, та пригадаємо особливості пропорційної будови людини.

ТРАДИЦІЙНІ ОРНАМЕНТАЛЬНІ МОТИВИ У ВИШИВКАХ

1. Західне Поділля
3. Південна Київщина

2. Південна Полтавщина
4. Закарпатська Гуцульщина

ЧАРІВНЕ МЕРЕЖИВО ВИТИНАНКИ

Хто з нас не витинав у дитинстві «сніжинки» з білого паперу і не розвішував їх по квартирі, готуючись до зустрічі Нового року? Скласти аркуш паперу певну кількість разів і вирізати хитромудрі й не дуже «віконця» міг кожен, особливо не замислюючись. І тільки згодом ми зрозуміли, що це був один із перших наших кроків до творчості. Виявляється, що в декоративно-прикладному мистецтві багатьох народів світу можна натрапити на дуже складні вироби, вирізані з паперу, які в Україні називають витинанками.

Витинанка — художній твір народного декоративно-прикладного мистецтва у вигляді орнаментованої чи сюжетної композиції, вирізаної з одно- або багатоколірних аркушів паперу.

Перші паперові прикраси, схожі на наші українські витинанки, виникли у Китаї у зв'язку з винаходом і розповсюдженням там паперу ще у VII–XII ст. Напередодні свята весни китайські жінки наклеювали

на вікна своїх будинків графічно чіткі паперові «чуанхуан» (віконні візерунки), які виготовляли заздалегідь, узимку. Це були переважно одноколірні зображення божеств, духів, героїв народних легенд, драконів, феніксів, квітів, винограду, метеликів, риб тощо. Їх витинали маленькими ножиками. Завдяки високій художній якості, вражаючій філігранності та простоті виготовлення «чуанхуан» стали відомі сусіднім народам. Крім суто декоративних функцій такі прикраси слугували майстрам трафаретами для нанесення відбитків на дерев'яні вироби і тканини.

У XIII ст. паперові прикраси з'явилися у Персії, пізніше у Туреччині, а у XVIII ст. розповсюдилися й у Європі. Ажурні паперові прикраси в Україні мали виразне декоративне спрямування і спиралися на традиційні народні мотиви орнаменту. На наших землях виникнення і поширення витинанки пов'язане з розвитком промислового виробництва паперу. Саме тоді, у середині XIX ст., витинанка набуває широкого розповсюдження в оформленні інтер'єру.

Ажурними виробами з паперу прикрашають вікна, з них роблять фіранки, серветки, мережива для полиць, стельових балок, рамок з фотографіями, ікон, две-

рей. За усталеним звичаєм щороку витинанками прикрашали інтер'єр житла до найулюбленіших і найважливіших свят — Різдва та Великодня.

Основними рисами народної витинанки є симетрія і декоративність образів (неодмінно високий ступінь стилізації, схильність до геометризації).

За технологічними та художніми особливостями витинанки поділяють на:

— **ажурні** (зображення міститься у прорізах);

Ажурна витинанка.
Емма Ван Ліст.
«Казковий будиночок»

- **силуетні** (зображення є контуром);
- **одинарні** (виготовлені з одного аркуша паперу);
- **складні** (аплікаційні — з кількох аркушів паперу, а тому вони завжди багатоколірні).

Силуетна
та одношарова витинанка.
О. Цимбалюк.
«Рожевий ранок
житом пахне»

Складна витинанка.
П. Осадча.
«Княгиня Ольга»

Складні витинанки залежно від прийомів виготовлення бувають **накладними** (накладають одна на одну «гіркою») і **складеними** (великомасштабні твори, орнаменти та зображення яких утворені з окремих елементів, складених поряд, гармонійно поєднаних між собою в одне ціле).

Інколи витинанки наклеюють на аркуш паперу, тло якого також може слугувати невід'ємною складовою задуманої автором композиції.

У сучасному декоративно-прикладному мистецтві витинанка набула виставкового характеру — це тематичні ажурні твори, пристосовані для експонування на виставках. Виготовляють їх і для оздоблення поліграфічної продукції — так від декоративно-прикладного вони переходять до образотворчого мистецтва (витинальна графіка). Характерними зразками виставкових витинанок є фігурні та орнаментальні заставки, витинанки-плакати, екслібриси, вітальні листівки тощо.

Витинальна графіка. Д. Харрісон. Вітальна листівка

Друзі! Сьогодні я хочу ознайомити вас із творчістю видатного майстра витинанки — українського художника Тараса Крамаренка. Він живе і працює на Черкащині та є одним з небагатьох в Україні, хто довів захоплення витинанкою до рівня справжнього мистецтва. Його тематична палітра вражає: голодомор, історичні постаті, фольклорні мотиви, пейзажі, політична сатира... Тарас Крамаренко є членом Національної спілки майстрів народного мистецтва, має дитячу мистецьку студію, де передає своє вміння «бачити світ крізь витинанку» багатьом учням. А ще пише вірші, вирізьблює по дереву і займається художньою графікою.

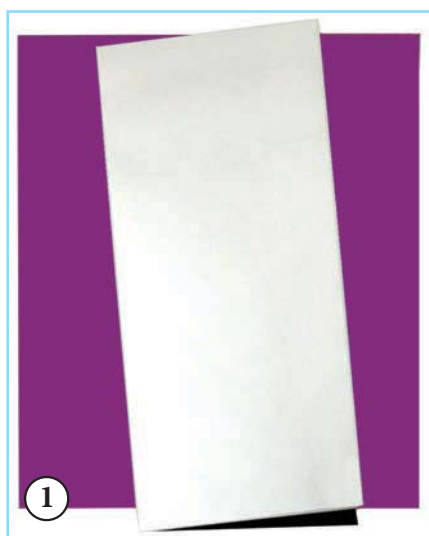
Т. Крамаренко.
«Соняхи Іловайська»

Дякую, Богдане! Аж не віриться, що зі звичайного паперу можна виготовити таке диво! Пропоную і нам повчитись цього давнього мистецтва. Знаю, що в ужитковому мистецтві багатьох народів є традиція зображувати так зване «Дерево роду», в якому втілюється пам'ять народна, прадавні вірування та ідеали. Тож давайте виконаємо декоративну композицію «Дерево роду» в техніці витинанки.

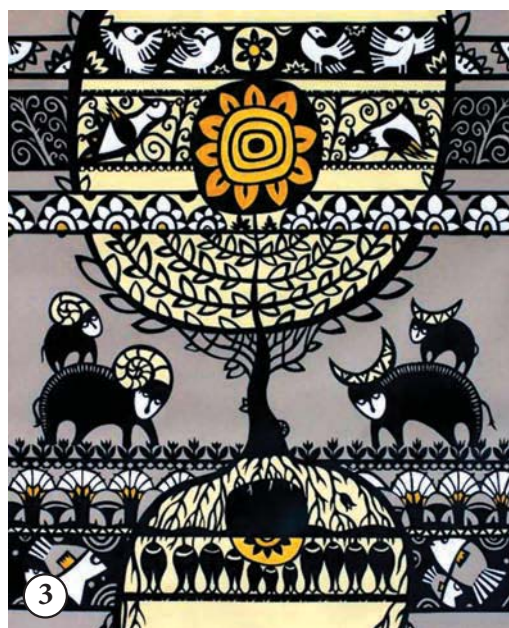
ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ

ДЕРЕВО ЖИТТЯ У ТВОРАХ НАРОДНИХ МИТЦІВ

Дерево життя у:

1. Складній і складений витинанці
2. Вишиванні золотом на чорному тлі
3. Складній і складений витинанці

ЛЯЛЬКА-МОТАНКА — БЕРЕГИНЯ РОДУ

Усі, хто цікавляться українськими народними звичаями, нашим невичерпним і самобутнім ужитковим мистецтвом, зачаровані традиційними ляльками-мотанками. Можливо, тому, що це не тільки дитячі іграшки, а й передусім, обереги родини й роду, могутні магичні талісмани і символи зв'язку між поколіннями, дух наших предків...

Колись такі ляльки робили повсюдно. Бавилися власноруч створеними із сіна чи соломи, клаптиків тканини, осоки, ниток, кукурудзяних качанів та листочків. Спосіб створення цих ляльок — скручування, скочування, змотування, зв'язування, завивання. Тому і називали їх — «мотанки». Мотанка виготовлялась з доступного дешевого матеріалу і без будь-яких інструментів.

Голова ляльки називалася «куклою». Для неї клаптик тканини складався вузенько (як пасок), а тоді згортався «рулетиком» і обмотувався тканиною. Раніше найкоштовнішим убранням для ляльки ставали клапти старих вишитих сорочок, іншого одягу. Саме

тому українська мотанка мала ознаки тієї місцини, де її виго-

товлено. Іграшки з різних місцевостей України відрізнялися неповторним орнаментом вбрання: київський, галицький, волинський, буковинський, подільський, черкаський...

Коли діти підростали, матері робили для них ляльки-мотанки з усього, що мали під руками. Вважають, що лялька є посередником між живими й тими, кого на цьому світі вже чи ще немає. Саморобних ляльок робили безликими: обличчя замінював візерунок у вигляді хреста, ромба чи квадрата. Можна стверджувати, що лялька-мотанка не має очей, бо, згідно із давніми віруваннями, у них може влетіти дух живої істоти. Лялька з обличчям немов дивилася в душу і могла зашкодити дитині, зурочити її. А ще хрест у колі замість обличчя — солярний знак — глибинний символ зародження життя й родючості, продовження й збереження роду, вічності буття, безперервного повторення відродження життя, зв'язку між минулими та майбутніми поколіннями... Тому лялька-мотанка стояла в хаті на покутті, біля образів, або лежала у дитячій колисці. Вона вважалася берегинею роду і захищала малечу від біди. На Великодні свята, коли йшли святити паску, ляльку-мотанку клали

у святковий кошик. Адже головне призначення ляльки-мотанки — це берегти душу свого власника від усякого зла та нечистих помислів.

Лялька-мотанка давно є незабутнім і неперевершеним українським національним сувеніром, сакральним оберегом для своїх господарів, вишуканим подарунком для найвибагливіших поціновувачів мистецтва й усього прекрасного!

Друзі! Мені вже довелося побачити ляльки-мотанки з багатьох місцин України, що виготовлені з найрізноманітніших матеріалів. Та серед цього яскравого розмаїття видаються особливо чарівними витвори відомої української майстрині — Тетяни Білокрилець. Кожна з її ляльок цікава своєю неповторністю: іноді це мрійливі пані чи панночки, буває, це князівни чи королеви, дбайливі господині чи селянки, це матері з діточками, а, трапляється, прекрасні наречені... Але всі вони завжди красуні! Всі вони завжди Березині! Березині домашнього вогнища... У вбранні своїх ляльок-мотанок авторка обов'язково намагається відобразити традиційні елементи одягу нашого українського народу, всі віхи історії національного костюма... Майстриня з трепетом ставить до мотанки як до оберегу: починаючи від кольорової палітри і закінчуючи незначними, на перший погляд, деталями, вона ретельно обмірковує їх обрядовий зміст, символічне значення. Кожна, здавалося б, дрібничка — як-то ко-

лір стрічок, вплетених у волосся, гроно винограду у руці, кошик квітів, глечик з водою, хліб на рушнику — мав символічний та особливий зміст. Багато ляльок-мотанок майстрині «живуть» у приватних колекціях в Україні та за кордоном, зокрема у Франції, Великобританії, Німеччині, Польщі, Бельгії, Австрії, Канаді, США...

Т. Білокрилець.
«Трипільська Матір-Берегиня»

Т. Білокрилець.
«Христина»

Дякую, Богдане! Ляльки, створені Тетяною Білокрилець, справді чарівні. Як би і я хотіла навчитись створювати такі чудові ляльки-обереги!...

Спробуймо й собі виготовити ляльку-мотанку. Оскільки відразу складно знайти всі матеріали для створення таких ляльок, як у Тетяни Білокрилець, пропоную виконати наш виріб зі звичайних серветок та ниток.

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ РОБОТИ

1. З білої серветки виготовляємо «рулетик» та розміщуємо його посередині іншої подібної серветки. Виготовляємо голову ляльки й обмотуємо декілька разів ниткою, утворюючи «шийку».

2. Згортаємо до середини два протилежні кути та перегинаємо тулуб. Із картатої серветки робимо «ручки» й перев'язуємо кінці ниткою. Далі з'єднуємо «ручки» з тулубом, перев'язуємо талію ниткою.

3. Виготовляємо з кольорових серветок спідницю і фартух, закріплюємо їх на тулубі ниткою.

4. Оздоблюємо ляльку паском із паперової стрічки.

ВИКОНАЙ УДОМА

У вільний час переглянь книжки, журнали, Інтернет-сайти, присвячені декоративно-прикладному мистецтву, та знайди зображення традиційних українських глиняних іграшок. Спробуй визначити засоби виразності, які використовували їх автори задля створення певного настрою в декоративному образі.

НАРОДНА ІГРАШКА – ПАМ'ЯТЬ НАЦІЇ

Із давніх-давен діти навчались пізнавати та розуміти світ у процесі гри. І завжди поряд з дитиною була іграшка. Її виготовляли тато й мама, робила собі сама малеча. Надзвичайно давньою є й історія української іграшки. В Україні її виготовляли із найрізноманітніших матеріалів: глини, дерева, лози, соломи, тіста і навіть сиру. Зазвичай це були усілякі тварини: коники, баранці, кози, цапи, бички, корови, собаки, свинки, зайчики, рибки, півники, чаєчки, зозульки, тури, леви, ведмеді, фантастичні звірі. Часто зображали комічні образи людей: «вершників», «кумів», «сусідок», «наречених», «музикантів».

Справжня народна іграшка завжди подає образи умовно, узагальнено, з використанням стилізації зображення. Найпоширенішою народною іграшкою в Україні був і залишається глиняний свичик. Колись на ярмарках і базарах під час святкових гулянь продавали тисячі дрібних, розписаних вигадливими орнамен-

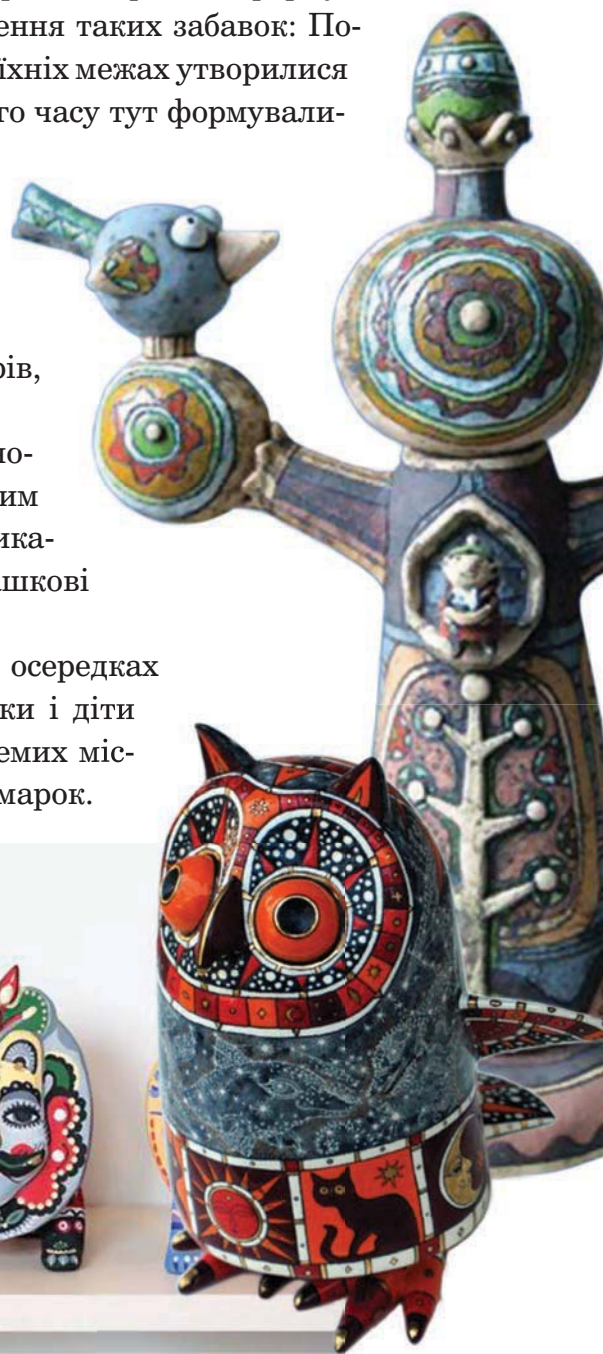
тами, керамічних та дерев'яних свищиків. Свистіння за допомогою цих виробів мало ритуальний характер — символізувало весняне пробудження землі від зимового «сну», відганяло злі сили.

Розквіт народних іграшкових промислів в Україні припадав на середину XIX століття. Саме у цей період історично сформувались три найбільші регіони виготовлення таких забавок: Подніпров'я, Поділля і Прикарпаття, а в їхніх межах утворилися провідні осередки. Протягом тривалого часу тут формувалися місцеві стильові особливості.

У селах Подніпров'я виготовляли з дерева кумедні механічні забавки з рухомими елементами — вирізані фігурки попарно з'єднаних планками ведмедів, ковалів, теслярів, що «працюють» під час руху планок.

На Прикарпатті майстрували різноманітні візочки з драбинками, з одним або двома силуетно вирізаними кониками. Користувалися популярністю іграшкові меблі та музичні інструменти.

Глиняні іграшки в усіх гончарних осередках України виготовляли переважно жінки і діти гончарів для власних потреб, а в окремих місцевостях такі забавки вивозили на ярмарок.

Керамічна іграшка, с. Опішня

У кожному осередку формувалися власні традиції як у ліпленні форми, так і в розписі глиняних виробів, розроблялися особливі сюжети. Наприклад, у селі Опішня, що на Полтавщині, віддавали перевагу масивним жіночим постатям з півнем під пахвою, витонченим фігуркам дівчат із кошиками, трьохголовим коням.

На Поділлі керамічні іграшки виготовляли більш ніж у десяти осередках.

Ляльки мали під пахвою пташку або тримали у руках немовля. Виріб «жінка з птахом» був поширений у багатьох видах народного мистецтва слов'ян та інших народів і мав надзвичайно глибокі міфологічні корені.

Окрім того, лялька з найдавніших часів уважалась одним з елементів шлюбної магії; вона супроводжувала дівчину в подружнє життя, сприяла, за повір'ям, народженню дітей. Подільські майстри налагодили випуск свищиків у вигляді коників, баранців, півників.

Л. Нікітюк. Свищик «Баранець».
Хмельниччина

Пластичні вироби із сиру. Прикарпаття

Близькими до керамічних іграшок були пластичні вироби з сиру, які виготовляли здебільшого на Прикарпатті (коніки, олені, кози тощо). Колись такі іграшки використовувалися у магічних діях.

І дотепер народна іграшка залишається важливим засобом розвитку і виховання дітей. Саме через спрощені іграшки-знаки малеча пізнає світ, навчається мислити узагальненими поняттями та яскравими образами, приєднується до одного з найбагатших джерел народного мистецтва.

Керамічні іграшки: оленятко,
бичок, лось, тур.
м. Косів, Прикарпаття

Друзі! Розмаїття форм і кольорів в українській народній іграшці просто вражає, та особисто мене найбільш захоплює творчість народного майстра з Черкас — Ольги Бердник. Її вироби нагадують картини славнозвісної української художниці-примітивістки Марії Примаченко: ті самі неймовірні, фантастичні звірі, яскраві й дивні поєднання кольорів, особливий казковий настрій.

Ольга Бердник є членом Співки майстрів народного мистецтва, має звання заслуженого майстра народної творчості України. Її дивозвірі — не сувеніри, як дехто вважає. Вони є втіленням стародавніх образів українського фольклору. По-особливому сполучивши пластику і розпис, майстриня виробила власний оригінальний стиль. Часто серед персонажів творчості художниці є герої українських казок і міфів, дитячих забавлянок і колисанок, стародавніх загадок. Її роботи об'єднані в серії «Давні звірі», «Пташині весілля», «Леви наших лісів», «Коти на полюванні», «Пори року», «Від Яйця-Райця», «Стародавні загадки» та багато інших.

О. Бердник. «Небесний Віл всіх людей оживив і підвів»

О. Бердник.
«Зимовий птах висиджує
свої золоті яйця»

О. Бердник.
«Чудо-диво з кучугури»

О. Бердник.
«Лісовий півник»

О. Бердник.
«На Юрія віл пасеться»

Дякую, Богдане! Думаю, і нам вже варто виготовити виріб, подібний до творів чудової української майстрині. Оскільки не всі мають можливість працювати з глиною, можемо використати звичайний пластилін. Потрібно лише виготовити об'ємну стилізовану форму тварини та покрити виріб густим шаром клею ПВА. Коли клей висохне, можна наносити зображення гуашевими фарбами. Поки клей висихатиме, варто зробити ескізи роботи у кольорі. Для того, щоб фарби добре лягали і зберігались тривалий час, їх розводять за допомогою розчину води з клеєм ПВА. Надзвичайно важливо пам'ятати, що ваш виріб має відповідати декоративно-прикладному мистецтву. Тому використовуємо невелику кількість локальних і обов'язково контрастних кольорів: зображення буде яскравим і виразним. За приклад виконання творчої роботи можна взяти вміщені у підручнику світлини з готовими іграшками та ескізами до них.

ВИКОНАЙ УДОМА

Повтори матеріал із теми по декоративно-прикладному мистецтву. Переглянь світлини, на яких зображено різдвяні вертепи, та визнач їхніх головних героїв.

ВЕРТЕП: МИСТЕЦТВО, НАРОДЖЕНЕ ВІРОЮ

Здавна в Україні народ з нетерпінням чекав Різдвяних свят. Багато різноманітних традицій пов'язано з цими святами, зокрема й знамениті вертепні дійства. Їх любили дорослі та діти, адже вони створювали особливу святкову атмосферу, дарували відчуття радості, казки, пробуджували віру в перемогу добра, надію на здійснення найзаповітніших бажань.

Вертепні вистави з'явилися в Україні у першій половині XV століття та швидко поширилися по всій її території. Вистави вертепу відбувалися в спеціальній скриньці, яку ще називали «шопкою».

Шопка (вертеп, вертепна скриня) — це переважно макет, що зображає віфлеємську стайню в ніч Різдва Христового.

Макет шопки може бути як мініатюрним, так і великого розміру. Обов'язковими елементами є фігури Ісуса Христа, Матері Божої та святого Йосипа. Залежно від варіацій у шопці можуть

бути також пастушки, худоба, три царі чи інші персонажі. Встановлення шопок є однією з найпопулярніших різдвяних традицій в Європі та Північній Америці.

Зовнішнім виглядом шопка була схожа на макет двоповерхового будиночка, на своєрідну двох'ярусну сцену. Починалося дійство на верхній сцені показом біблійних легенд, потім дійство переходило на нижню сцену, де розігрувалися комічні народно-побутові дійства з реального життя. Вертепник, пересуваючи на дротиках дерев'яні ляльки, змінюючи відповідно голос, говорив за кожну дійову особу. Вистави показували на ярмарках, міських площах, по хатах селян і міщан.

Ляльки першої частини вистави групували навколо Різдвяної дії, розгортаючи євангельський сюжет про народження Ісуса Христа, про поклоніння йому пастухів і царів-волхвів, про наказ Ірода вирізати віфлеємських немовлят, за що

смерть стинала йому косою головою. Дійство мало український колорит: пастухи були в українських строях, із сопілками, по-народному віталися тощо.

Несамовитий Ірод-цар, постійно оточений воїнами, був «другом» самого чорта, який, однак, з радістю тягнув безголове тіло царя до пекла. Потім на нижньому ярусі розігрувалися комічні п'єси із сучасного глядачам життя, що мали виразне національне забарвлення. Персонажі розмовляли соковитою українською мовою. Типажами були Дяк, Дід, Баба, Москаль, Циган, Красуня, Шинкар та ін. Найпопулярнішим і головним героєм серед них найчастіше виступав Запорожець: лялька, більша від інших, рухливіша. Запорожець завжди перемагав. Його роль була просякнута жартами з елементами сатири.

Таким чином, у вертепних дійствах поєдналися традиційні народні звичаї різдвяного колядування з біблійними християнськими сюжетами. Можливо, саме тому святкову виставу називали «чарівною», а вертепну скриньку — «загадковою».

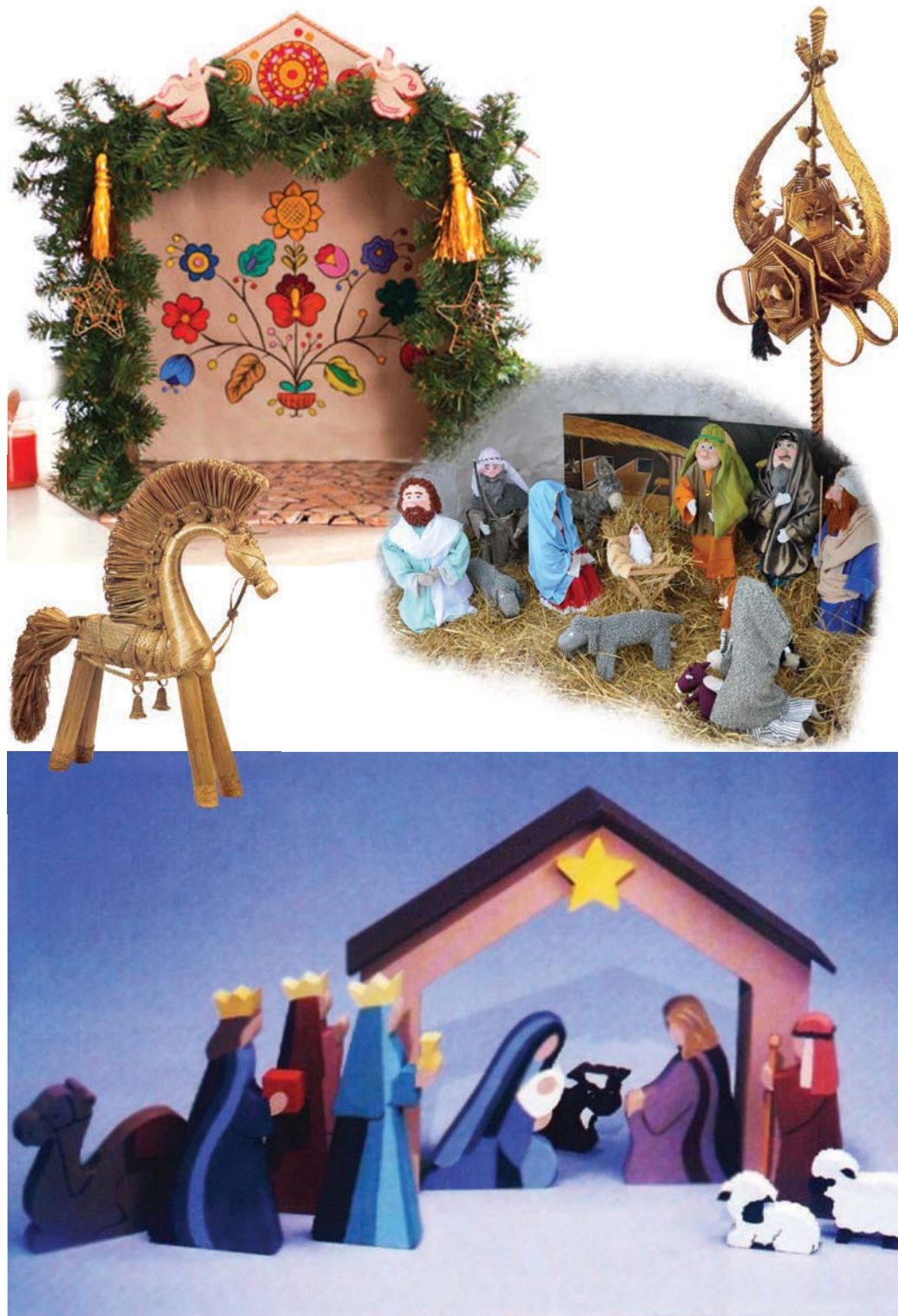
Друзі! Наближаються веселі Новорічні свята. Пропоную до цих свят виготовити чарівну вертепну скриньку, задекорувати її та розмістити у ній і біля неї традиційних персонажів. Таким чином, ми можемо створити справжню різдвяну композицію. У підручнику подано технологію виготовлення скриньки-шопки зі звичайного картонного ящика за певними етапами.

Показано також принципи її декорування. Традиційні персонажі вертепу можна виготовити із пластиліну, вирізати з картону і потім розмалювати. Це можуть бути зроблені та прикрашені вашими руками ляльки-мотанки. На попередніх уроках образотворчого мистецтва ми ознайомилися з усіма необхідними прийомами, що знадобляться нам тепер для створення колективної творчої роботи «Різдвяний вертеп». Залишається лише визначити, хто з вас буде виготовляти скриньку, хто її оздоблюватиме, кому і яких саме персонажів вертепного дійства припаде створити.

Я впевнений: ви зможете прикрасити свій клас чудовим різдвяним вертепом! Нумо, друзі, до роботи!

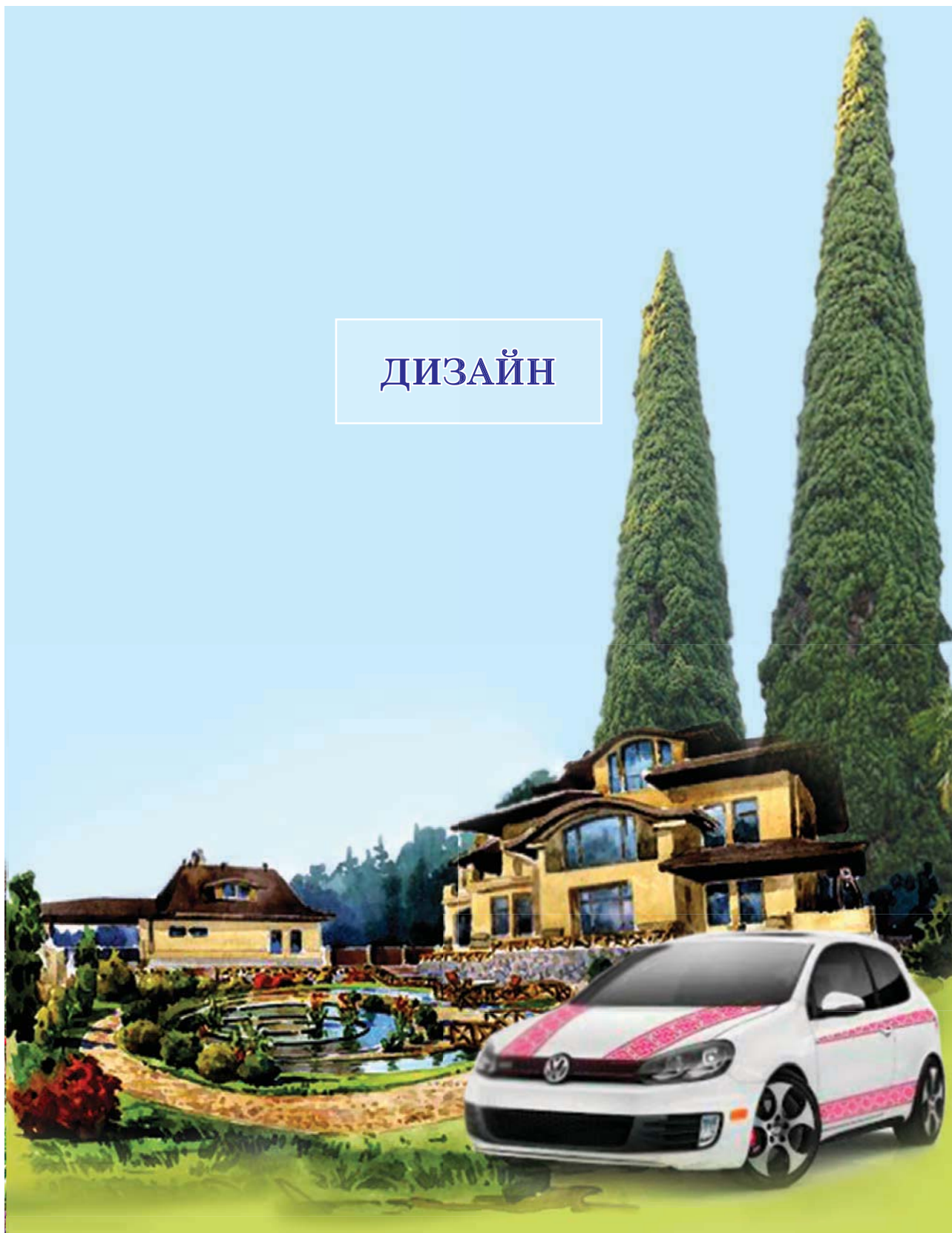

МИСТЕЦТВО: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

ДИЗАЙН

ДИЗАЙН І ЙОГО ВИДИ

Слово «дизайн» прийшло до нас з італійської мови і в перекладі має безліч значень. *Disegno* (з *італ.*) — задум, план, намір, мета, креслення, ескіз, начерк, малюнок, візерунок, модель, шаблон, що лежить в основі схеми, композиції.

Дизайн — це творча діяльність людини, яка займається художнім конструюванням у будь-якій із галузей людської діяльності.

Коли почалася історія дизайну? Кого вважати першими дизайнерами? Можливо, це були ще первісні люди — невідомі творці шедеврів наскельного живопису? Адже саме в той час поява знарядь праці спонукала зробити їх більш зручними, красивими і функціональними. А вже в античні часи у філософських дискусіях порушується питання взаємозв'язку між корисним і красивим. Дизайн як окремий вид мистецтва сформувався в епоху розквіту «машинного» виробництва речей (кінець XIX — початок XX ст.). Основною сферою дизайнерської діяльності є створення речей серійного, масового виробництва, що виготовляються промисловим способом (на відміну від декоративно-прикладного мистецтва, де речі виготовляються й прикрашаються вручну).

Кожен предмет, на відміну від твору мистецтва, має якесь важливе призначення, іншими словами, він є функціональним, тобто, дієвим. Але майже в кожній людині є потреба в тому, щоб оточувати себе гарними предметами. Тому цінність будь-якої речі визначають два чинники: користь і краса.

Дизайн — художнє конструювання предметів побуту, формування гармонійного предметного середовища, створеного засобами промислового виробництва, для забезпечення найкращих умов праці, побуту та відпочинку людей.

Дизайн, як творчий процес, поділяють на:

— **художній дизайн** — створення речового світу суто з погляду естетики сприйняття (зовнішні прояви форми);

— **технічну естетику** — науку про дизайн, яка враховує всі аспекти, перш за все, конструктивність, функціональність, комфортність експлуатації виробу тощо.

Також дизайн поділяється на три основні види: промисловий, графічний, дизайн середовища. Окремо виділяють таке явище, як арт-дизайн.

Промисловий дизайн — художньо-проектна діяльність, спрямована на розробку промислових виробів з високими споживчими якостями. Ця діяльність охоплює проектування найрізноманітніших предметів та їхніх комплексів для подальшого виготовлення промисловим способом.

Графічний дизайн — художньо-проектна діяльність, основним засобом якої є графіка.

Дизайн середовища — проектування об'єктів предметно-просторового та соціокультурного оточення з метою створення гармонійної взаємодії людини з природою.

Арт-дизайн — найбільш витончений вияв розвитку сучасного дизайну. Для нього притаманні дизайнерські рішення, в яких головне — художня складова, заснована на принципах високого мистецтва.

Промисловий дизайн.
Трактор CLAAS AXION – 800

Графічний дизайн.
Логотип автомобіля Ford

Топіарі — мистецтво фігурно підстригати кущі, дерева і рослини.
Різновид ландшафтного дизайну

Ми живемо у світі готових речей, то навіщо нам знати основи дизайну? Тому що вивчення основ художнього конструювання — це засіб розвитку художнього смаку та вироблення вміння «керувати» світом речей. Знання основ організації предметного середовища дає змогу перетворювати його з «чужого» у «своє», зручне, що відповідає нашим особистим уподобанням.

Якби не було дизайнерів, то наш світ перетворився б на нудний і сірий. Тож будемо вчитися створювати красу у своєму житті.

Друзі! Сьогодні ми дізналися про особливості мистецтва дизайну та його види. Але я зауважила, що дизайн тісно пов'язаний з іншими видами образотворчого мистецтва. Щоби глибше розуміти видовий поділ у мистецтві та пізнати справжню суть дизайну, пропоную уважно придивитися до поданих світлих. Визначте, до яких видів образотворчого мистецтва належать ці вироби. Аргументуйте власну думку.

А. де Бенедикт. Крісло

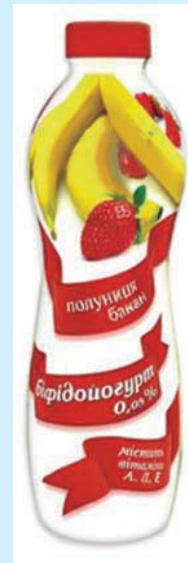
Автор невідомий. Трон фараона

ПІДСУМОВУЄМО ВИВЧЕНЕ

Друзі! Пропоную закріпити вивчений матеріал, відповівши на запитання:

Яке із зображень не належить до промислового дизайну?

Оберіть правильну відповідь:

1. Художнє конструювання предметів побуту, формування гармонійного предметного середовища, створеного засобами промислового виробництва, для забезпечення найкращих умов праці, побуту та відпочинку людей:
А) ужиткове мистецтво; Б) графіка; В) дизайн.
2. Вид дизайну, в основі якого лежить художньо-проектна діяльність, головним засобом якої є графіка:
А) промисловий дизайн; Б) графічний дизайн;
В) дизайн середовища.
3. Вид дизайну, в основі якого лежить художньо-проектна діяльність, спрямована на розробку промислових виробів з високими споживчими якостями:
А) промисловий дизайн; Б) графічний дизайн;
В) дизайн середовища.

ГАРМОНІЯ, КОНТРАСТ І ВИРАЗНІСТЬ У ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ

Графічний дизайн — це вид сучасного мистецтва, який полягає у створенні графічних об'єктів (листівок, логотипів, візиток, веб-сайтів) за допомогою різних видів графіки.

Головна ідея графічного дизайну — поєднати естетичні принципи і функціональні завдання в одному виконанні.

Графічний дизайн є незамінним «помічником» у рекламі найрізноманітнішої продукції, тому виділяють декілька основних його напрямів:

— **графічний дизайн офісної продукції** (дизайн візитівок, бланків, конвертів, заставок на робочий стіл тощо);

— **графічний дизайн рекламної продукції** (дизайн реклами у засобах масової інформації, дизайн зовнішньої реклами, графічний дизайн плакатів, презентацій);

— **графічний дизайн поліграфічної продукції** (дизайн каталогів, флаєрів, листівок, буклетів);

— **графічний дизайн сувенірної продукції** (дизайн листівок, календарів, блокнотів, ручок, чашок, прапорців тощо);

1

2

3

4

1. Символ екологічно чистих продуктів
2. Концепт-дизайн чаю TEA SET
3. Дизайн CD-диска та конверта до нього
4. Талісмани «Євро-2012» в Україні та Польщі

До основних розробок графічного дизайну також належать елементи фірмового (корпоративного) стилю компанії — логотип, торговий знак, фірмовий персонаж тощо. Оформлення веб-сайту, яке виконується відповідно до фірмового стилю, так само містить елементи графічного дизайну.

Графічний дизайн сьогодні — один з найбільш перспективних напрямів. Нині складно знайти сферу життя, де б графічний дизайн не був задіяний. На вулицях, у магазинах, транспорті, в офісах і навчальних закладах, на телебаченні та в мережі Інтернет — скрізь можна побачити результат роботи графічних дизайнерів.

Кожен, хто займається дизайном, повинен знати певні правила та прийоми художнього конструювання, особливі засоби виразності, лише тоді дизайнерська робота стає твором мистецтва.

Яким же чином художник-дизайнер досягає гармонії, контрасту та емоційної виразності у своїх творах?

Гармонія — це узгодженість і впорядкованість всіх елементів, що складають єдине ціле. Досягнення гармонії — основне композиційне завдання художника-дизайнера.

Композиція в дизайні — це конструювання об'єктів, тобто поєднання окремих частин в єдине ціле, розташованих у просторі або на площині.

- 5. Емблема хокейної команди «Детройт Ред Уінгз»
- 6. Дизайн серії блокнотів
- 7. Дизайн етикетки на пляшці з соком

Будь-яке зображення, що з'являється на аркуші паперу (прямокутник, пляма, лінія або крапка) — створює картинку, контрастну до кольору площини зображення. Зображуючи будь-що, майстер завжди прагне досягти гармонійного розміщення елементів відносно один одного, тобто створити композицію. Адже композиція є першоосовною художньої діяльності.

Достатньо зобразити на прямокутному аркуші білого паперу звичайний прямокутник чорного кольору — і ми стикаємося з проблемою компоновання: де, якого розміру та в якому положенні маємо щось розмістити. Урівноважити маси білого та чорного — значить виконати надзвичайно важливе композиційне завдання. Навіть якщо на білому тлі лише один прямокутник, то людина, прагнучи до рівноваги чорного та білого, інтуїтивно розміщує його в центрі аркуша. Таке розміщення є одним із типів симетричної композиційної побудови зображення.

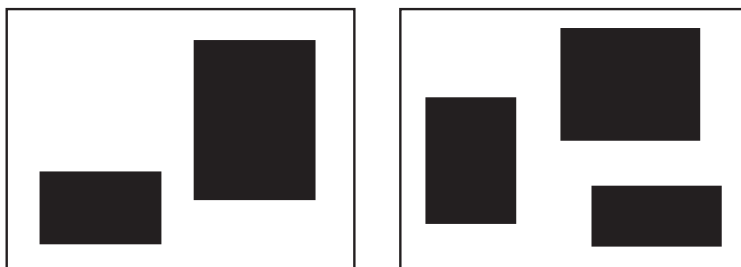
Для поданих зображень спільним є те, що рівновага в них досягається за рахунок дзеркального відображення однієї частини другою. Такий засіб створення гармонії, коли зображення ліворуч подібне до зображення праворуч і наче розділене по вертикалі, горизонталі чи по якійсь іншій осі, називається **симетрією**. А отже, така композиція називається **симетричною**. Симетрія є однією з головних закономірностей світоутворення. Це поняття є основою людської творчості

й ґрунтується на математичному чутті майстра. Однак поняття художнього в гармонії набагато ширше від математичних понять. Інтуїтивно-чуттєве розуміння гармонії закладене у природі людини та веде її до досягнення відчуття прекрасного.

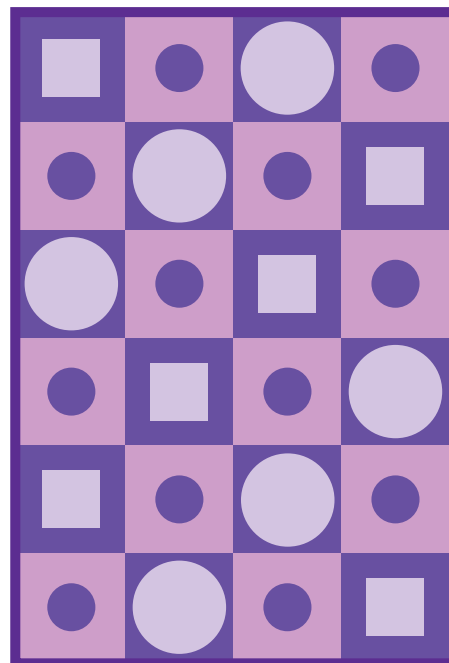
Достатньо часто гармонія в зображенні досягається і за рахунок **асиметрії**.

У симетричній композиції гармонія абсолютна, а в асиметричній — відносна. В асиметрії гармонія досягається шляхом уведення додаткового елемента, тобто взаємне розміщення об'єктів утворює динамічну композицію.

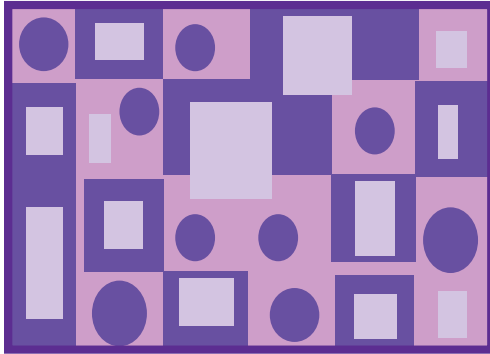

Збільшення кількості композиційних елементів дає більше можливостей для досягнення гармонії й виразності. Проте головним у мистецтві композиції є досягнення єдності та цілісності елементів, що її складають в один цілісний образ.

Серед композиційних закономірностей у дизайні слід виділити засоби виразності, що об'єднані поняттям «ритм». Це слово в перекладі з давньогрецької означає «такт», «співмірність». Ми живемо у світі мінливих ритмів. Прикладіть руку до грудей, послухайте ритм серця. Прислухайтеся до ритмів міста — звуку машин, кроків, поривів вітру, крапотіння дощу.

*Ритм
у симетричній композиції*

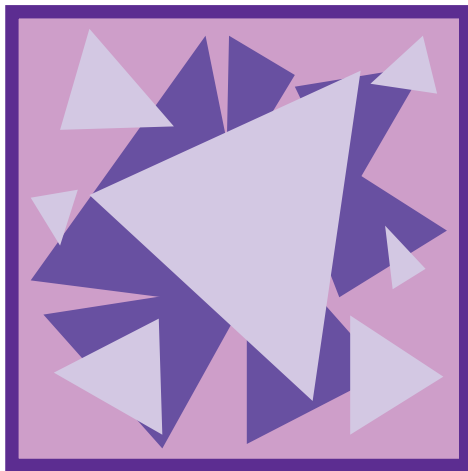

Ритм в асиметричній композиції

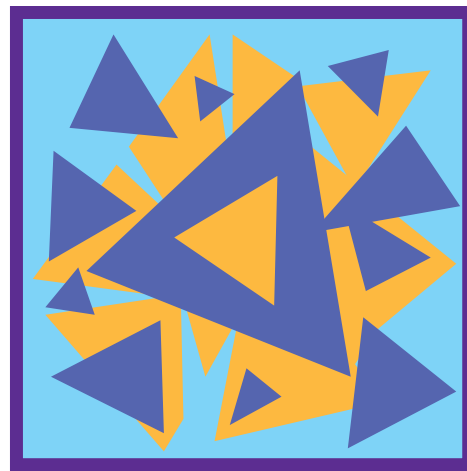
Ритм можна сприймати як на слух, так і візуально. Посте-рігайте за чергуванням світла і тіней під час руху. Однак ритм властивий не тільки руху, а й ста-тичному предмету.

Подивіться на ряди парт у кла-сі, на чергування віконних прорі-зів у коридорах школи. Ритм зав-дяки повторам елементів створює враження умовного руху.

Ритм може бути спокійним і неспокійним (статичним або дина-мічним), спрямованим в один бік чи інший або до центра, як по го-ризонталі, так і по вертикалі. Чергувати можна елементи, обсяги, кольорові плями, деталі тощо.

Контраст за розміром

Контраст за кольором

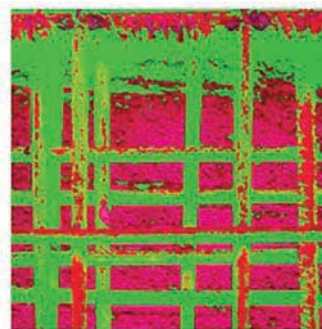
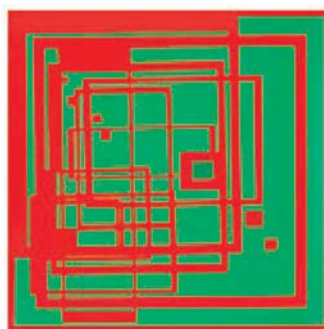
Контрасти є важливою складовою дизайнерської композиції і ви-значають її виразність. **Контраст** — це яскраво виражена проти-лежність (довгий — короткий, товстий — тонкий, великий — малий) будь-яких якостей і властивостей. Існують контрасти величин, об'є-му і площини, світла і тіні (тональні контрасти), теплих і холодних кольорів, різних фактур та ін. Контрастні зіставлення сприяють за-гостренню сприйняття цілого. Контраст підсилює, підкреслює від-

мінність властивостей форми, робить їх єдність більш напруженою та вражаючою. Дуже сильний контраст може візуально зруйнувати композиційну гармонію, завданням якої є створення враження рівноваженості, витонченості й точності твору. Тому ступінь застосовуваного контрасту обмежується вимогою збереження цілісності враження.

Гармонійне поєднання кольорів створює певні образні асоціації. Яскравий колір автомобіля, стильний і витончений колір інтер'єру, неочікувана та яскрава реклама або логотип привертають нашу увагу та загострюють сприйняття. Проте їхнє кольорове рішення має бути не випадковим, а має стати продуманим композиційним сполученням кольорів.

Контраст форми

Головним завданням графічного дизайну є привертання уваги, візуальне виокремлення інформації або товару із загального потоку. Вихід один — цікавий, яскравий, неординарний дизайн, що змусить зупинитися, прочитати від палітурки до палітурки, запам'ятати логотип.

Друзі! Пропоную сьогодні, використавши виражальні засоби дизайну, створити ескіз логотипу для потреб школи. Це може бути логотип їдальні, спортивної зали, навчального кабінету, гуртка тощо.

Будь-які проекти мають починатися з цікавої ідеї й першокласного дизайну. Тому пропоную звернути увагу на основні вимоги, яким повинен відповідати створений вами логотип.

— Унікальність.

Ваш логотип має вигідно вирізнятися з-поміж інших логотипів.

— Доступність графіки.

Легко зрозуміти — легко запам'ятати.

— Простота форми.

Містить тільки одну графічну ідею, один прийом, один графічний трюк. Таким чином, якщо є символ, що доповнює назву, він має бути якомога простішим, без надмірностей.

— Одне повідомлення.

За змістовим навантаженням гарний дизайн передає лише одну характеристику, наприклад стабільність, швидкість або динамічність. Таким чином, підтримується тільки одна основна ідея, що має запам'ятатися і справити враження на глядача.

— Відповідність.

Зміст логотипу має відповідати очікуванням і призначенню об'єкта, який він символізує.

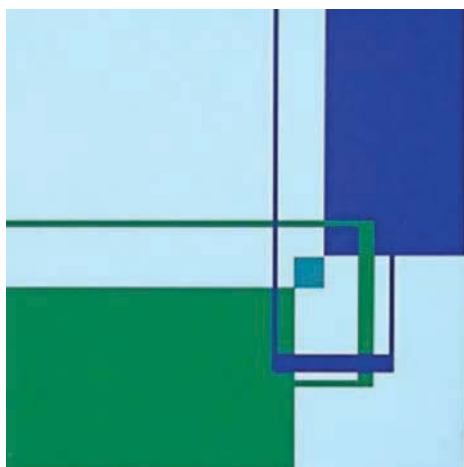

ПІДСУМОВУЄМО ВИВЧЕНЕ

Обери правильну відповідь:

1. Узгодженість і впорядкованість усіх елементів, що становлять єдине ціле:
А) симетрія; Б) гармонія; В) контраст.
2. Різко виражена протилежність:
А) контраст; Б) симетрія; В) гармонія.

Розглянь подані нижче малюнки та аргументовано поясни, як автор досягнув **гармонії** та **емоційної виразності**.

ПРОМИСЛОВИЙ ДИЗАЙН ЯК ОБЛИЧЧЯ ЕПОХИ

Виникнення промислового дизайну як особливого виду проектно-художньої діяльності відносять до кінця XIX ст., для якого характерним був масовий розвиток машинного виробництва. В умовах індустріального виробництва виробники все більше звертали увагу на привабливість і різноманітність зовнішнього вигляду виробів, зручність їхньої експлуатації. В результаті виникла потреба в особливих фахівцях, здатних не тільки створювати привабливий зовнішній вигляд, що відповідає часу і запитам споживачів, а й добре розбиратися в конструюванні й технології машинного виробництва.

XIX століття було століттям приголомшуючого прогресу. Одне технічне диво приходило на зміну іншому; століття, що почалося з карет, диліжансів і гусячого пера, закінчувалося автомобілем і друкарською машинкою. Один за одним з'являлися телеграф, телефон, радіо. Люди придумали спосіб робити точні зображення з натури, обходячись без допомоги художника, записувати і зберігати на століття людський голос, зробили перші спроби злетіти на апараті, який був важчим за повітря, винайшли рухому фотографію — кіно.

Праця ремісника, процес створення форми предмета був безпосередньо пов'язаний з його виготовленням. У XIX ст., в час індустріалізації, створюються прототипи виробів у формі креслень, моделей і дослідних зразків, які потім виробляють у великій кількості за допомогою машин. Таким чином, дизайн перетворюється у відокремлену форму проектно-художньої діяльності, формується нова професія — дизайнер промислових виробів.

Іноді виникнення професії дизайнера пов'язують з початком XX століття, коли художники в окремих галузях промисловості отримали можливість працювати над створенням фірмового стилю підприємств, впливаючи на формоутворення їхньої продукції.

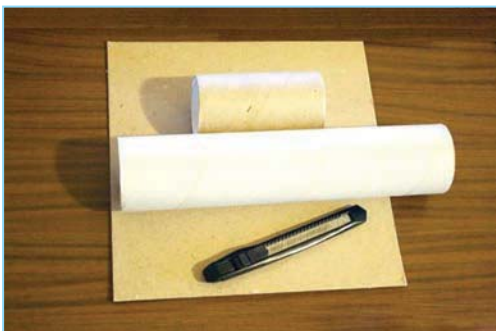
Цікавий і якісний дизайн промислового виробу — дієвий спосіб випередити конкурентів і зацікавити споживачів. До предметів промислового дизайну можна зарахувати посуд і кухонне начиння, побутові та промислові прилади, одяг, взуття, меблі, аксесуари, обладнання та навіть високотехнологічні вироби. Варіантом промислового дизайну вважається популярний сьогодні автомобільний і транспортний дизайн.

Друзі! Світ речей, що нас оточує, надзвичайно різноманітний. Приємно, коли те, чим ми користуємося, є не просто зручним, а й по-справжньому гарним — естетичним. Спробуймо сьогодні сконструювати таку звичну, та необхідну річ, як підставка для олівців і ручок.

У нас вдома часто залишаються вже використані предмети, скажімо, картонні рулончики від паперових рушників. Для сьогоднішньої роботи саме вони нам знадобляться. А як на основі цих рулончиків виготовити підставку — показано у підручнику. Наслідуючи зазначені етапи роботи, намагайтеся прикрасити виріб оригінально — по-своєму, відповідно до власних естетичних уподобань.

Візьмемо трубочки від паперових рушників і розріжемо їх так, щоб отримати три різних за висотою. Далі виріжемо зі щільного картону підставку. Вона може бути квадратна, прямокутна, кругла або будь-якої іншої форми. Щоби наш виріб мав кращий вигляд, обгорнемо його гарним папером від подарункових обгортки і за допомогою

двостороннього скотча приклеїмо до картону. Можна використовувати і клей, кому як зручніше. Потім беремо трубочки й обклеюємо їх кольоровим папером за вказаним вище способом. Далі з'єднаємо наші циліндри з підставкою. Це найбільш відповідальний момент, бо з'єднати потрібно міцно й акуратно, щоб було не соромно за шов і щоб рулончик все-таки стояв на своєму місці. А тепер починається творча частина роботи. Будемо нашу підставку прикрашати! Тут вже ви можете покладатися тільки на власну фантазію.

ВИКОНАЙ УДОМА

Уважно розглянь предмети побуту, що оточують тебе вдома.

Чи подобається тобі їхній зовнішній вигляд? Які з них і чому ти вважаєш гарними?

Поміркуй, як можна змінити ці предмети, щоб поліпшити їхній естетичний вигляд.

АРТ-ДИЗАЙН — ВИСОКЕ МИСТЕЦТВО СУЧАСНОСТІ

Серед витворів художників-дизайнерів є речі, які вражають вже з першого погляду своїм незвичним виглядом. Їхні творці кидають виклик буденності та пересічності, створюючи неймовірні форми, яскраві поєднання кольорів. Коли милуєшся такими речами, то, передусім, відчуваєш захоплення від краси — сміливої та неочікуваної, і лише потім здогадуєшся, що це предмети побуту. Але, поміркувавши, розумієш, що головне тут — не функціональність, а естетична насолода.

Такі дизайнерські рішення зазвичай властиві для арт-дизайну. Адже особливістю цього напрямку в художньому конструюванні є виразна художня складова, що ґрунтується на принципах високого мистецтва.

Термін «арт-дизайн» виник у 80-ті роки ХХ століття в Італії з появою там двох дизайнерських об'єднань — «Алхімія» (засновники А. Мендіні,

А. Гуеррьєро) і «Мемфіс» (Е. Соттсасс), які кинули виклик звичним правилам функціонального дизайну. Художні знахідки в розробках цих дизайнерів, а спочатку вони займалися дизайном меблів та інтер'єрів, почали переважати над установленою прагматикою загальноживаних дизайн-продуктів.

Відмінні риси нового напрямку:

- несподівані комбінації кольору та світла;
- використання різних стилів;
- поєднання стилів в одному об'єкті;
- застосування екзотичних, нових у дизайні стилів;
- використання нестандартних образів;
- застосування нестандартних матеріалів;
- висока якість композиції;
- художня деталізація форми, якості поверхні, загального колориту;
- переважання принципу «ручна робота» під час створення об'єкта дизайну.

Арт-дизайн, здавалося б, мав би зацікавити лише обмежене коло людей — естетів із нестандартним мисленням. Проте виявилося, що пересічні споживачі із захопленням сприйняли новий напрям. Усім

припав до смаку дизайн, в якому закладено тонкі інтонації, глибокі почуття, тепло людських рук. Пересічний споживач, як завжди і буває при спілкуванні зі справжнім мистецтвом, відчував сильні емоції, душевний контакт з об'єктом арт-дизайну.

Художники цього напрямку ставили на чільне місце ідеї, закладені у творі мистецтва. Своїми роботами вони висловлювали протест проти комерціалізації мистецтва.

Сьогодні арт-дизайн поширений у багатьох сферах, пов'язаних із дизайном предметів і середовища: від інтер'єрів кав'ярень і квартир до арт-дизайну власного тіла (боді-арт — дизайн шкіри, нігтів, зачісок). Арт-дизайн широко застосовується при створенні різних видів друкованої продукції.

Таким чином, в арт-дизайні художня та емоційно-образна складові створеного об'єкта завжди переважатимуть над традиціями класичного дизайну, такими як раціональність і технічна доцільність.

Г. Пеше. Монументальна робота XXXL

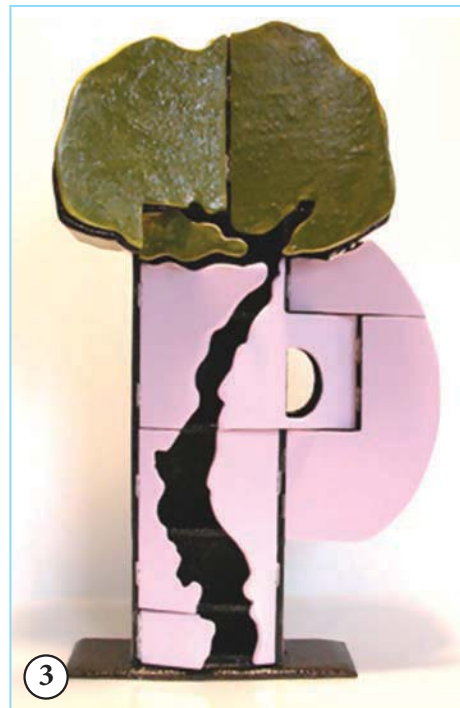
Чао, друзі! Це Маріо ді Амато з Італії. Цього року я почав відвідувати студію дизайну. У мене там з'явилося багато друзів, вони, як і я, мріють стати художниками-дизайнерами.

Нещодавно ми побували на виставці творів арт-дизайну в столиці італійської моди — Мілані. Серед усіх робіт мене найбільш вразили витвори італійського дизайнера Гаetano Пеше. Його роботи надзвичайно емоційні, яскраві, а деколи й шокуючі. Коли на них дивишся в інтер'єрі, то розумієш, що твори цього автора мають особливу гармонію й енергію. Різноманітні вази, браслети, а також шафи, стільці та крісла вносять у життєвий простір людини позитивні емоції та добрий гумор. Це і не дивно, адже Гаetano Пеше є засновником так званого «емоційного» дизайну.

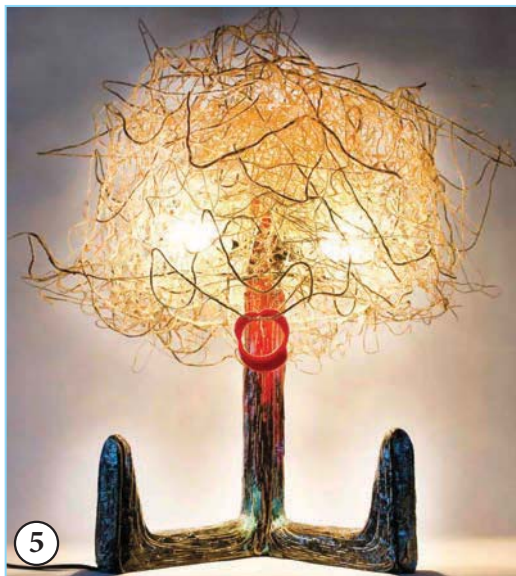

Фотоінсталяція із робіт Г. Пеше

Г. Пеше

1. Крісло «Donna»
2. Лампа «XXL Alda Lamp – 2006»
3. Офісна шафа «Puglia Cabinet – 2007»
4. Крісла

Г. Пеше

5. Лампа «Kid Lamp – 2013»

6. Шафа «Nose Cabinet – 2001»

7. Крісло «Tramonto a New-York – 1980»

Дякую, Маріо! Це просто неймовірний дизайн! Усі речі Гаetano Пеше — мов прекрасна мистецька загадка!

Нещодавно ми виготовляли підставку для олівців. Але сьогодні, після ознайомлення із арт-дизайном, хочеться і себе відчувати модним художником. Давайте перетворимо нашу підставку у витвір арт-дизайну — виконаємо її ескіз так, щоб головним у ньому була якась неочікувана та яскрава ідея. Та перш ніж братися до роботи, переглянемо ще раз світлина з витворами сучасних майстрів арт-дизайну і подані в підручнику варіанти ідей із підставкою у виконанні дизайнерів.

ВИКОНАЙ УДОМА

У вільний час уважно розглянь предмети побуту, аксесуари та транспортні засоби. Визнач, яких тварин чи які рослини нагадують тобі їхні форма та колір, фактура і текстура.

БІОНІКА ЯК ДЖЕРЕЛО ІДЕЙ ПРОМИСЛОВОГО ДИЗАЙНУ

У своїй творчій діяльності людина постійно, свідомо чи інтуїтивно звертається за допомогою до живої природи. Причини особливої уваги дизайнерів до законів формоутворення в живій природі полягають у тому, що дизайн як особливий вид мистецтва має безпосередній зв'язок з матеріальним середовищем. Жива природа у процесі свого розвитку прагне до всебічної економії енергії, будівельного матеріалу і часу. Саме це і наштовхнуло на думку щодо можливості використання в дизайні не тільки зовнішніх обрисів природних форм, а й закономірностей формоутворення живих організмів.

Біоніка (з грец. *bion* — *елемент життя*) — наука, що перебуває на межі між біологією і технікою; наука про застосування в техніці, архітектурі, дизайні принципів організації живої природи.

Ще великий Леонардо да Вінчі казав: «Птах — це інструмент, який працює за математичними законами, а людина здатна відтворити цей інструмент».

Саме він першим зробив спробу використовувати за-

кономірності будови живих організмів у винаході технічних пристроїв, коли створював проект літального апарата на основі крил птаха. Цей приклад пояснює суть застосування біоніки у промисловому дизайні.

Без знання принципів і загальних законів формоутворення природи не можна зрозуміти ту чи іншу форму. Застосування біоніки в системі дизайну будить творчу думку, змушує мислити, шукати, пізнавати закони природи. Людина завжди черпала ідеї, спостерігаючи за природою. Так знаменитий символ Парижа — Ейфелева вежа — побудована за принципами біоніки, її прототипом слугувала гомілкорова кістка людини. Першим архітектором, який використав повною мірою «дари природи», став Антоніо Гауді. Створений ним парк Гуель відомий як «природа, що застигла в камені». Гауді не тільки змусив захоплюватися шанувальників його творчості, а й дав початок біонічній архітектурі.

Біологічні конструкції, що використовуються в дизайні: павутина — надзвичайно легкий сітчастий та економічний матеріал; бджолині стільники, мурашники — їхня будова подібна до споруди, що зводяться нині людьми.

Біоніка широко застосовується в сучасному дизайні інтер'єрів. Це відбувається у двох напрямках — запозичення суто зовнішньої форми та побудова механізмів, споруд, меблів на підставі закономірностей, запозичених у природи.

Гармонія краси і доцільності у природі — воістину невичерпне джерело гармонізації, узгодження форми, до якого постійно зверталися і звертаються митці в галузі мистецтва, архітектури та дизайну.

Вивчення форм живої природи дає поштовх творчій фантазії дизайнерів і допомагає розв'язувати проблему гармонії між корисним та естетичним. Це збагачує засоби гармонізації в пошуках найбільш виразних пропорцій, ритму, симетрії, асиметрії тощо.

Дизайнер виконує замальовки всіх різновидів природних зразків, а потім аналізує їхню форму і розробляє дизайн-об'єкт.

Трансформація біоформи в дизайн-об'єкт

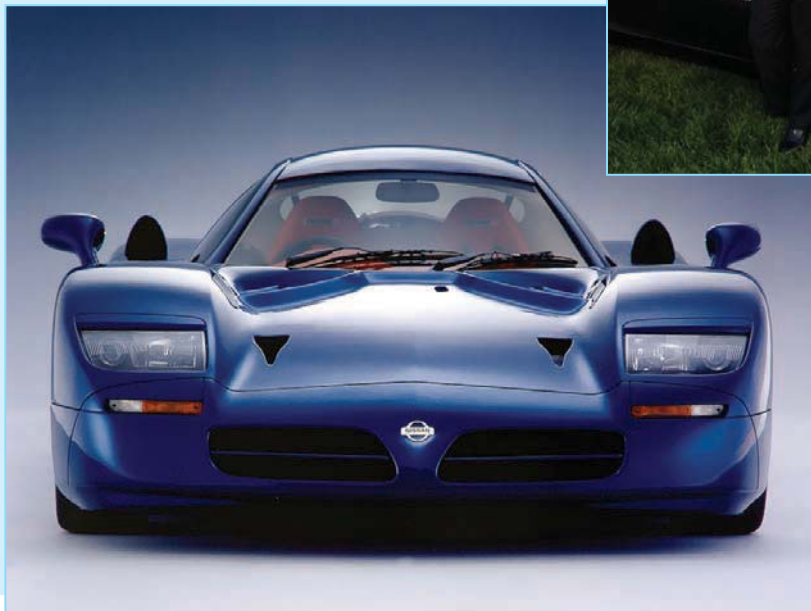

Привіт! Це Пітер Нортон із Англії. Мене дуже цікавить сучасний дизайн, особливо автомобільний. Хочу ознайомити вас із творчістю одного з провідних британських дизайнерів — Яна Каллума. З самого дитинства його цікавив дизайн автомобілів: у 13-річному віці він надіслав один зі своїх ескізів у компанію Jaguar, сподіваючись на підробіток у цій відомій фірмі.

Першим серйозним місцем роботи дизайнера була компанія Ford. Ян в основному займався зображенням окремих елементів екстер'єру та інтер'єру машин. Крім того, він брав участь у створенні нових моделей Fiesta, Mondeo і Puma, був відповідальним за розробку зовнішнього вигляду таких легендарних спорткарів, як RS200 і Escort RS Cosworth.

На замовлення Aston Martin DB7 Каллум спроектував неймовірно красиве купе, з якого почалася нова ера в історії легендарної британської марки. Водночас дизайнер виконував замовлення інших відомих фірм: Volvo, Nissan, Mazda.

Я. Каллум. Гончний спортпрототип R390 — для Nissan

З часом Каллум втілює свою дитячу мрію в життя — він працює в автомобільній фірмі Jaguar як головний дизайнер. За останні роки він створив серію оригінальних концептів: R-Coupe, RD-6, Advanced Lightweight Coupe, C-XF та ін.

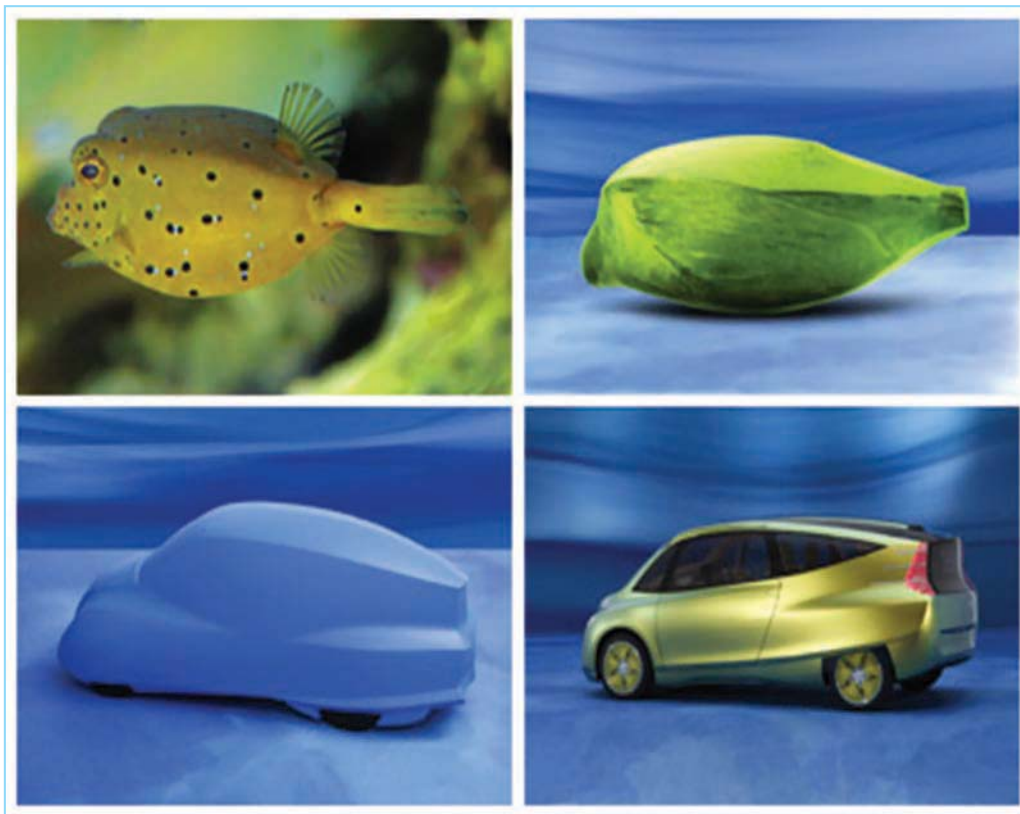

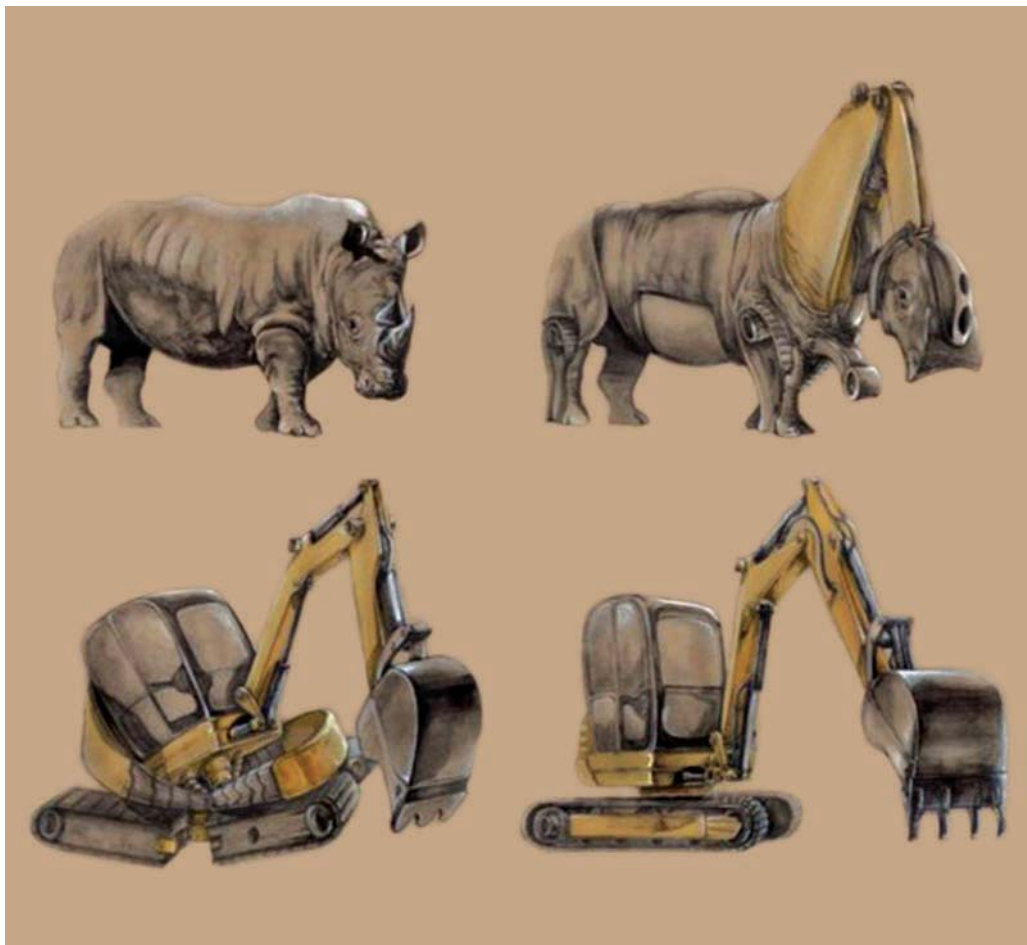
Я. Каллум.
Jaguar Cars C-X1
у різних ракурсах

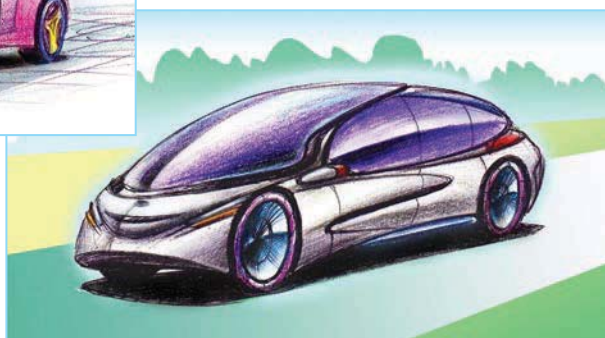
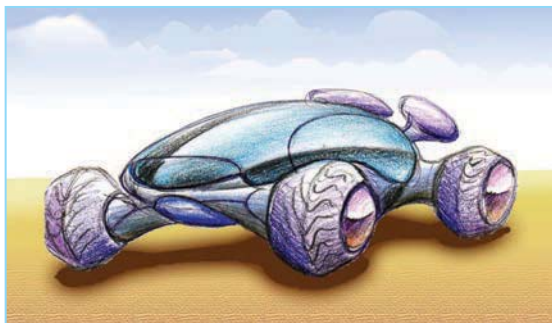

Дякую, Пітере! Я так само захоплююсь сучасними автомобілями – особливо мене вражає їхній зовнішній вигляд. Пропоную виконати проектний ескіз транспортних засобів або побутової техніки. Можливо, комусь із нас з часом вдасться стати всесвітньо відомим художником-дизайнером. Але спершу варто уважно придивитися до живих природних форм — упевнений, що вони підкажуть нам провідну ідею майбутнього проекту. У нашому підручнику подано зразки трансформації біоформи в дизайн-об'єкт і показано вплив зовнішнього вигляду живих істот на кінцевий продукт промислового дизайну. Також пропоную звернути увагу на особливості творчого вирішення дизайну електромобілів — транспортних засобів майбутнього.

Друзі! Аби у вас вийшов якісний проектний ескіз, пропоную спершу виконати пробні начерки олівцем, які допоможуть знайти форму основної дизайн-ідеї майбутнього проекту. А вже на основі цієї ідеї можна виконувати проектний малюнок, використовуючи будь-які графічні та живописні матеріали.

ВИКОНАЙ УДОМА

Наближається одне з наших улюблених свят весни — 8 Березня. У вільний час переглянь вітальні листівки, приурочені до цього свята, й визнач, як на них поєднуються основне зображення та шрифтовий напис.

МАЛЮНОК, ЛІТЕРА, ШРИФТ У ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ

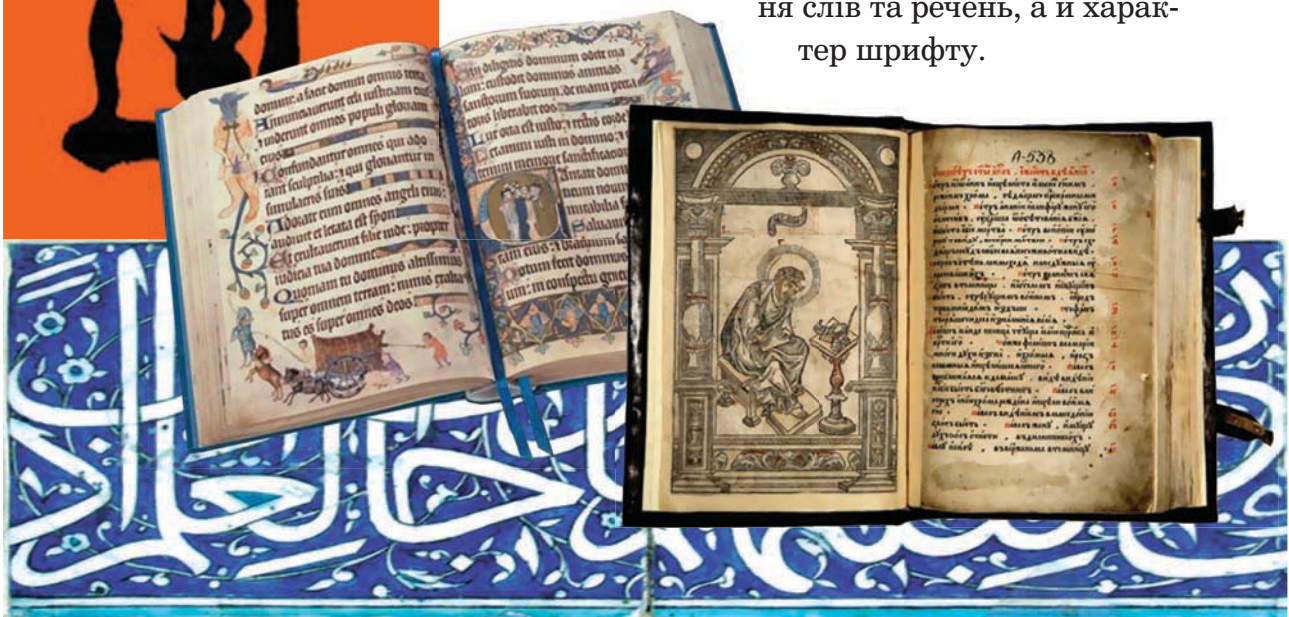
Як ми вже знаємо, різнокольорові плями та лінії викликають у нас тільки певні асоціації, проте вони не несуть жодної конкретної інформації. Однак відомі й такі абстрактні лінії, що мають конкретний зміст, — це букви.

У житті ми постійно стикаємося з буквами. Кожна з них — це зображення, своєрідна картинка. В давні часи, коли не існувало писемності, люди передавали всю інформацію за допомогою малюнків. З часом ті перетворилися в буквені символи, що стали тим підґрунтям, на якому було створено сучасні літери.

Під рукою художника-дизайнера букви набувають форми та пропорції, що є характерними для того чи іншого шрифту.

Шрифт — це букви, що мають спільний стиль графічного оформлення.

Графічний стиль літери залежить від змісту тексту. Адже на нас впливають не лише значення слів та речень, а й характер шрифту.

Кожна буква являє собою сукупність ліній — прямих, хвилястих, плавних або різких. Літера сама по собі може бути зображувальним елементом, нести певний колірний акцент, здатна організувати всю композицію. В основі графічного дизайну якраз і лежить мистецтво композиції. Саме мистецтво композиції визначає зовнішній вигляд книжок, газет, журналів, листівок та плакатів.

Найважливішим призначенням графічного дизайну є створення окремих зображень за допомогою ліній, штрихів, крапок та інших елементів. Такі зображення з нами завжди поряд, адже ми читаємо книжки, газети, журнали, даруємо вітальні листівки, отримуємо інформацію з афіш та білбордів. Для того, щоб на якісному мистецькому рівні поєднати слово і зображення, графічні дизайнери використовують поліграфічне оформлення.

Графічний дизайн має давню історію, адже перша із відомих друкованих книжок — надрукована на тканині буддійська священна книга «Діамантова сутра», що побачила світ у 868 році. Проте справжній початок ери книгодрукування пов'язаний із винаходом друкарського верстата в середині 1440-х років. В Україні ера книгодрукування почалася в 1574 році, коли у Львові відомий культурний діяч та друкар Іван Федоров уклав і надрукував перший східнослов'янський

посібник — «Буквар» з граматикою та здійснив видання церковної книги «Апостол». Своїм мистецьким оздобленням друкована книжка майже повністю наслідувала графіку рукописної. Перед початком тексту були орнаментальні заставки, у центрі яких часто вкомпонувалися сюжетні сцени або зображення святих. Заголовки розділів виконувалися красивою шрифтовою в'яззю, друкованою кіновар'ю або суриком. Початкові літери розділів — буквиці, а також кінцівки при закінченні розділів щедро декорувалися елементами рослинної і тератологічної орнаментики. На основі багатой народної орнаментики українського народу та кращих зразків тогочасного західноєвропейського книжкового мистецтва Федоров створив свій стиль графіки, на який рівнялися тогочасні майстри.

Наступний етап мистецької поліграфії (XVII — на початку XX ст.) характеризувався широким використанням естампів.

Естамп — це графічний твір, виконаний на літографічному камені спеціальними олівцями, що зажирюють камінь, або жирною тушшю.

Книжково-журнальна графіка, до якої ми вже так звикли, з'являється лише в XIX — на початку XX ст.

Прикладна графіка стає відомою з XVIII ст., хоча її розквіт припадає на початок XX ст. Прикладна, ужиткова, промислова або, як її називають, «мала графіка» існує в народному побуті всюди і повсякчас. Це різноманітні етикетки на промислових товарах, художнє оформлення пакувальних виробів, наприклад, коробка для цукерок. До цього виду графіки належать також грошові знаки, поштові марки й вітальні листівки (спеціально мальовані, а не репродукції з живописних картин чи фотографій), різні промислові торговельні емблеми, книжкові знаки — екслібриси, гербові знаки тощо.

Вітаю вас! Це Кіоко Сімада з Японії. В моїй країні здавна з особливою шаною ставляться до мистецтва каліграфії. Японська каліграфія — не просто своєрідна система писемності, це один з провідних видів мистецтва, що володіє глибоким філософським змістом.

Ієрогліфи — це цілі поняття. Така форма фіксації інформації мала значний вплив на характер мислення людей, сприяла формуванню образного сприйняття світу. У найпростішому розумінні каліграфія — це мистецтво красиво писати. Однак на рисовому папері з-під пензля майстра виходять дивовижні витвори мистецтва. Воно втілює в собі гармонію та красу.

Одним із провідних каліграфів у сучасній Японії є Сасіда Такефуса. Надзвичайно популярними в нас є його персональні виставки та майстер-класи, які художник-каліграф проводить для всіх бажаючих.

*Останній рух пензля —
Через тіні, що залиті місячним сяйвом,
Під дзвін музики вітру.*

Ч. Роднінг

Для створення шрифтових композицій нам необхідно знати особливості шрифтів. Це зокрема:

- **антиквенні шрифти.** Це шрифти зі спеціальними зарубками, що імітують старовинний стиль написання;

Шрифт

- **готичні шрифти.** Ці шрифти призначені для імітації старовинного рукописного почерку, що використовувався ще в Середньовічній Європі. Шрифт вирізняють висока, яскрава контрастність сполучень і достатньо вузькі пропорції.

- **рукописні шрифти.** Вони є імітацією каліграфічного почерку і можуть зображати літери, написані пером, ручкою, фломастером тощо.

Існує багато способів організації шрифтової композиції. Однак є лише декілька основних правил, яких слід дотримуватися у кожній гарно

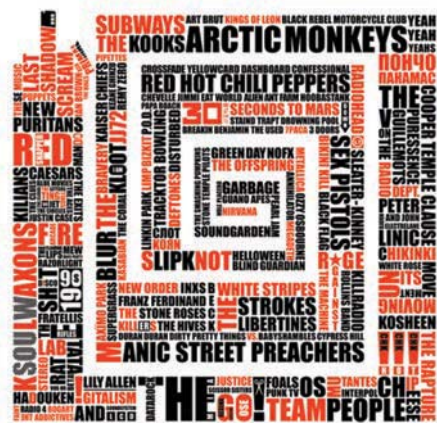
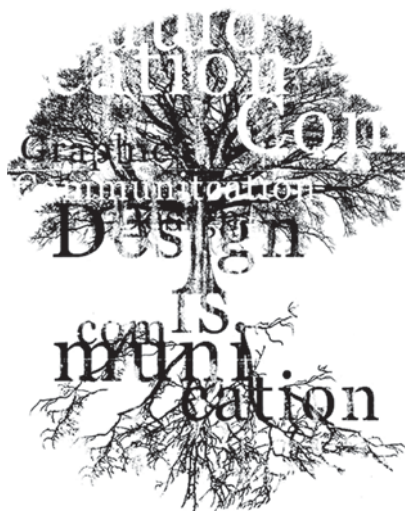
- **декоративні шрифти.** Призначені для імітації історичного стилю написання, використовуються найчастіше з декоративною метою;

Antiqua

- **гротески (рублені шрифти).** Вони не мають зарубок і характеризуються майже цілковитою відсутністю контрастності сполучень елементів шрифтів;

Українська
Lettering

- **наближеність.** Взаємопов'язані смислові елементи мають бути згруповані, розташовані якомога ближче, щоб вони виглядали як одна логічна група, а не як набір окремих елементів. Це дасть змогу організувати інформацію і зменшить пустоти. Групуючи подібні елементи, навіть якщо вони розташовані далеко один від одного, ви зробите сторінку більш організованою;

- **повтор.** Необхідно повторювати певні елементи оформлення в межах усієї шрифтової композиції;
- **контраст.** Якщо два елементи тексту дещо різняться, варто зробити їх абсолютно різними. Контраст досягається таким чином: проти-

У поліграфії важливими є характер шрифту та розташування тексту, декоративне кольорове вирішення в поєднанні ним, чітким і лаконічним. Стилистичними особливостями шрифту є змістову ідею тексту та його емоційне навантаження.

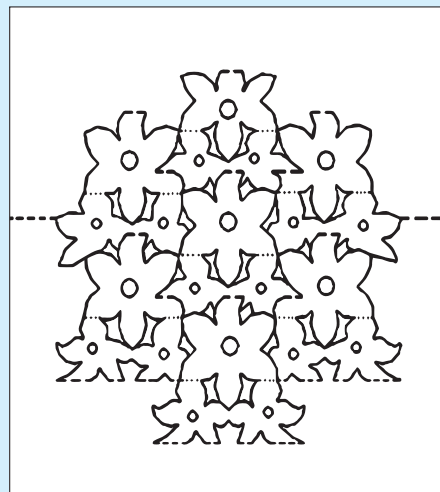

Друзі! Для того, щоб на практиці зрозуміти взаємодію тексту та зображення, варто звернутися до такого поширеного виду поліграфічної продукції, як вітальна листівка. Адже вона поєднує в собі зображувальну композицію, що містить коротке вітальне слово або речення. А темою нашої листівки буде свято весни та жіночності — 8 Березня.

Щоб наша листівка виглядала по-справжньому святковою, пропонуємо виготовити внутрішню її частину в техніці кіригамі за поданим зразком і шаблоном.

Кіригамі — вид оригамі, в якому допускається використання ножиць і розрізування паперу в процесі виготовлення моделі. Це основна відмінність кіригамі від інших технік складання паперу, що підкреслено в назві: 切 (кіру) — різати, 紙 (ками) — папір. Кіригамі — це мистецтво виготовлення фігурок і листівок з паперу за допомогою вирізання та склеювання деталей.

Малюнок із шаблону потрібно перенести на аркуш білого паперу.

Контури квітів із зовнішнього боку слід вирізати по суцільній лінії маленькими ножицями. Так само вирізаємо проміжки між квітами. Пунктирна лінія вказує місце згину вирізаної композиції, що міститиметься всередині листівки.

Тепер можемо перейти до іншої частини роботи — оформлення зовнішнього боку виробу. Листівка повинна містити художнє зобра-

ження (на ваш вибір: весняні квіти, жіноче обличчя тощо) і коротку вітальну фразу, виконану шрифтом відповідно до задуму ідеї.

Під час художнього оформлення скористайтеся навчальним матеріалом, з яким ви ознайомилися у цій темі.

Перед виконанням малюнка перегляньте подані нижче зразки вітальних листівок.

ГРАФІТІ — МИСТЕЦТВО ВУЛИЦЬ

Розуміння мистецтва у сучасному світі є достатньо суперечливим, проте наш час надає величезні можливості для творчого самовираження будь-кому. Твором може вважатися буквально все, навіть, здавалося б, зовсім дивні речі. Однак є напрям у сучасному графічному дизайні, який, можливо, найкраще відображає мінливу та парадоксальну суть сучасності — це **графіті**. Його вважають альтернативним, часто забороненим видом мистецтва, за якого зображення чи написи розміщують на пласкій поверхні. Графіті з'явилося в Нью-Йорку, коли підліток із Вашингтона Хайтс Деметрівс першим почав малювати власний творчий псевдонім ТАКІ, додавши до нього номер своєї вулиці, на станціях і стінах підземки. Це було наприкінці 60-х років минулого століття. Народ швидко підхопив цю ідею, почав придумувати собі імена і писати їх хитромудрими шрифтами. Писати стали всі. Ї розписували все: стіни, підземку, паркани, мости, сміттєві баки. Також через деякий час на стінах Нью-Йорка поширились різні написи. Так з'явилися **райтери** — так називають художників графіті.

Сьогодні графіті вже не просто метод самовираження — це насправді окремий напрям мисте-

цтва, в якому є свої правила, видатні особистості та течії. Так, наприклад, розрізняють «гангстерський стиль», який трапляється у великих містах, він відрізняється особливою каліграфією; нью-йоркський стиль, або «хіп-хоп», тісно пов'язаний з цим музичним напрямом; і навіть політичне графіті, яке має подобу гасла. Сьогодні створення найпростішого графіті-малюнка містить у собі безліч нюансів — від вибору відповідної стіни до самого процесу, що поєднує всі прийоми професійних художників. Це й підготовка матеріалу (поверхню часто доводиться ґрунтувати), й створення ескізу (для цього райтери користуються крейдою або маркером), і, власне, малювання балончиком. І лише наприкінці робиться контурне окантування малюнка. Все це іноді триває майже три дні й потребує трьох-чотирьох балончиків з фарбою!

Стріт-арту, так ще називають мистецтво графіті, не притаманний поспіх у завоюванні популярності. Тут важлива кожна дрібниця, деталь, лінія, тінь, колір. Усе залежить від виконавця. У світі мистецтва графіті ми, звичайні перехожі, — критики та спостерігачі, райтер — художник, а стіни навколо нього — галерея, він є майстром, виконавцем настінних розписів сучасності.

Друзі! Пропоную сьогодні виконати цікаве завдання — створити ескіз напису вашого імені у стилі мистецтва графіті. Спробуйте за допомогою літер передати власний характер, уподобання, суть власного «Я». Перед виконанням роботи перегляньте зразки використання шрифтів у графіті та на їхній основі створіть власний стиль. Адже цей напис повинен бути оригінальним, не схожим на інші, притаманним лише вашій особистості.

